

begrip

moslims

christenen

NO. 82

KORANUITLEG OVER DE BOODSCHAP AAN MARIA EN DE GEBOORTE VAN JEZUS.

TEN GELEIDE.

Christenen ontdekken sinds kort de waarde van het jodendom en van de joodse visie op Jezus. Ook andere culturen en godsdiensten hebben zich een beeld gevormd van Jezus. Zo ziet ook de islam Jezus als een bijzondere profeet.

In dit nummer over koranuitleg worden twee teksten over Jezus en Maria besproken door zowel klassieke koranuitleggers (Baidāwi en Rāzi), als door meer eigentijdse moslimgeleerden (Maududi en Yousuf 'Alī).

Is de koran zelf al niet direkt toegankelijk voor een christen (cf. de boekbespreking de koran verstaan), het klassieke korancommentaar lijkt helemaal een gesloten boek, zelfs voor de deskundige arabist. Toch loont het de moeite over enig uithoudingsvermogen te beschikken bij het lezen van dit nummer, niet alleen omdat deze materie in het Nederlands taalgebied uiterst spaarzaam is, maar ook omdat men via deze uitleg een concreet beeld krijgt hoe binnen de islam theologie een spiritualiteit worden beleefd. De lezer moet zich dus niet laten afschrikken door taalkundige opmerkingen. Ze horen wezenlijk bij deze uitleg over wat de moslim beschouwt als God's woord. Dit spreken moet qua stijl en structuur perfect zijn en beantwoorden aan de categorieën van de klassieke arabische grammatica.

De vele noten bij dit commentaar zijn dan ook onmisbaar voor het verstaan ervan.

Voor sommigen zal het een openbaring zijn dat Maria door de koran "uitverkoren onder alle vrouwen" wordt genoemd. Maria en Jezus samen vormen "een teken voor de werelden" (21,91). Jezus' evangelie wordt "richting" en "licht" genoemd (s.5,v.46).

Mogen christenen ontdekken hoe moslims Jezus zien. Dan zal misschien de dag komen dat moslims vragen hoe christenen Jezus zien.

Kan het moslimbeeld van Jezus ook voor ons een "teken van het uur" zijn? (43,61).

Gezegende kerstdagen en een gelukkig 1987.

P. Reesink

No. 82 nov./dec. 1986
Abt. (5 nrs. per jaar) f 16,-
losse nrs. f 4,- incl. porto
giro 4300211 t.n.v.
Cura Migratorum - BEGRIP

BEGRIP
Luybenstraat 17
5211 BR DEN BOSCH
Tel: 073 - 14 51 59

1. HISTORISCH KADER

Voordat we twee voorbeelden geven van Korancommentaar op verzen uit de soera's 19 en 3, willen we deze passages in hun historisch kader plaatsen. De huidige volgorde van de soera's (hoofdstukken) in de Koran is gebaseerd op hun lengte: de langere soera's staan voorin, de kortere achterin. Zowel moslim als westerse geleerden hebben gepoogd de historische volgorde van de openbaringsteksten te reconstrueren. Men onderscheidt daarbij twee perioden: de Mekkaanse periode van ± 612-622 (door de westerse islamologen weer onderverdeeld in drie subperioden I 612 - 615, II 615 - 619, III 619 - 622) en de Medinensische periode van 622 - 632, het tijdstip van Mohammeds dood. De eerste teksten over het christendom zijn te vinden in de IIe Mekkaanse periode.

In deze periode kent Mohammeds prediking een gedeeltelijk succes. Anderzijds beginnen de Mekkanen hun positie t.o.v. Mohammed te verharderen: hij wordt geboycot en kan zich slechts staande houden dank zij de steun van zijn familie, vooral zijn oom. Deze periode wordt gekenmerkt door een profetische prediking. Abraham, Mozes en Jezus zijn de voornaamste profeten die aan de Mekkanen als voorbeeld worden gesteld. Zoals deze drie door God waren gekozen om van zijn eenheid te getuigen, zo voelt Mohammed zich in de lijn van deze traditie. Evenals zijn voorgangers wordt ook Mohammed miskend door zijn volk. 'Maar God zal de ongelovigen straffen'.

De Koranpassage van soera 19,16-39 over de aankondiging, de geboorte en de zending van Jezus, waarvan we Baydāwī's commentaar geven, stamt uit deze IIe Mekkaanse periode. Deze tekst is zeer positief over Jezus en Maria. Zo wordt Maria beschreven als maagd en moeder, aan god toegewijd, zeer eerzaam. Voordat Jezus maagdelijk wordt geboren, wordt hij eerst aangekondigd als een "reine knaap", zonder vader, direkt geschapen door God's scheppend woord. Nauwelijks geboren, verdedigt en troost hij zijn moeder. Hij brengt de schrift en is dienaar-aanbidder van God. Hij is geen zoon van god. Evenals elke andere ware profeet volgens de islam, moet Jezus wel de inhoud van soera 112 onderstrepen: "Niet heeft God verwekt noch is Hij verwekt".

Jezus godheid wordt ontkend om zijn profetschap en zijn continuïteit met Abraham, Noach en Mozes te waarborgen. De christelijk lezer zal het niet ontgaan dat dit geboorteverhaal veel verwantschap vertoont met het verhaal in Lukas, hoofdstuk 2 en de op Lukas geënte apocriefe evangeliën, die eveneens spreken over barensweeën, palmboom en beschuldiging van Maria door haar familie. Voor de moslim kunnen deze geschriften geen bronnen zijn voor de Koran. God zelf blijft de enige bron. Andere passages accentueren nog meer het louter menselijke aspect van Jezus: S. 43,57-63; 43,81; 23,50; 21,89-91. Voor een gedetailleerd beeld van Jezus in de Koran cf. Het Beste uit BEGRIP p. 124-33.

Vanaf 622 wordt Mohammed in Medina staatshoofd en legerleider. De islam wordt een onafhankelijke godsdienst met maatschappelijke consequenties. De Koran wordt het uiteindelijk criterium voor alle voorafgaande Schriften. Mohammed is de laatste profeet en tevens het zegel der profeten. Zowel met joden als met christenen verlopen de relaties als volgt: poging tot verzoening, conflict, breuk. Joden en christenen worden theologisch en maatschappelijk uitgerangeerd. Hun gemeenschappen worden gedoogd, hun Schriften worden beschouwd als vervalst en achterhaald, hun godsdienstige wetten zijn afgedaan: van nu af is er buiten de islam geen heil meer mogelijk. Naast verzen over de organisatie van oorlog, maatschappij en gezin, zijn er ook prachtige, diep religieuze verzen, bijv. S. 2,253; 2,177; 24,35.

Soera 3,42-43 waarvan we hier Rāzi's commentaar geven, stamt uit deze Medinensische periode.

2. DE IDEALE KORANCOMMENTATOR

In zijn "Perfectie van de Koranwetenschappen" geeft Al Suyūṭī (15e eeuw) de voornaamste kwaliteiten aan waaraan zowel commentaar als commentator moeten voldoen.

Definitie van Korancommentaar:

de volgende twee technische termen worden meestal gebruikt om dit commentaar aan te geven:

tafsīr: open leggen wat verborgen is,

uit de doeken doen, helder uitleggen, aan het licht brengen.

ta'wīl: terugbrengen (naar de oorspronkelijke betekenis).

In feite worden deze twee soorten van commentaar dikwijls gehanteerd zonder onderscheid.

Waarom heeft de Koran commentaar nodig?

Ofschoon de Koran zich zelf "helder, evident, duidelijk sprekend" (26,2-3) noemt en het "Boek waarin geen twijfel is" (2,2) kan men toch enkele redenen aangeven waarom de Koran commentaar nodig heeft om goed begrepen te worden.

- de Koran bezit een zodanige rijkdom dat uitleg nodig is.
- veel vooronderstellingen en onderbroken zinsconstructies kunnen alleen door een commentaar worden verhelderd.
- veel overdrachtelijk taalgebruik en woorden met meerdere betekenissen behoeven nadere verklaring.

Het is dan ook niet verwonderlijk dat in de traditie Koranwetenschap gelijk wordt gesteld met wijsheid (cf. S. 2,269).

Aan welke eisen moet een goed commentator voldoen?

Hij moet 4 beginselen toepassen:

- de Koran met de Koran uitleggen. Zo kunnen sommige verzen met korte, gecondenseerde aanwijzingen worden uitgelegd met andere verzen die uitvoeriger over dezelfde materie spreken.
- Hij moet rekening houden met wat de Metgezellen van de profeet over dit of dat vers hebben gezegd.
- hij moet de eerste, algemeen aanvaarde betekenis van het arabische woord kennen. Als Arabist moet hij goed de grammatica kennen want deze speelt een belangrijke rol in het commentaar.
- hij moet trouw zijn aan Gods woord en aan de beginselen van de geopenbaarde wet. Zo kan zijn persoonlijke, subjectieve interpretatie of redenering geen invloed hebben op zijn commentaar.

Hoe wordt men een goed commentator?

Men moet specialist zijn in meerdere disciplines. Allereerst moet de commentator de Arabische taal goed kennen, vooral de syntaxis. Hij moet bedreven zijn in het herleiden van

afgeleide werkwoorden en naamwoorden tot hun stam. Hij moet beschikken over een diep inzicht in semantiek, retoriek en stijl.

Hij moet op de hoogte zijn van de diverse Koranlezingen (7,10 of 14), d.w.z. alternatieve versies, die bij de exegese geraadpleegd worden. Hij moet de bronnen van de godsdienstwetten kennen (recht en de omstandigheden die aanleiding gaven tot de openbaring (neerdaling) van de diverse Koranverzen. Hij moet weet hebben van de verhalen over de profeten, de theorie van het "afschaffende" vers en het "afgeschafte" vers en van de inhoud van de traditie.(de hadieth).

Mystiek en uitleg van de Koran.

De Soefi's (cf. BEGRIP nr. 80) proberen de diepere zijn van de Koran te bereiken en niet stil te blijven staan aan de buitenkant van de tekst. Niet elke moslim aanvaardt dat de Koran woorden kent met een duidelijke, uitwendige betekenis en een diepere inwendige zin. Hoe dan ook, volgens Suyūṭī, moet de commentator dicht bij de letterlijke tekst blijven met behulp van boven genoemde hulpwetenschappen.

De auteur beindigt zijn boek met een historisch overzicht van het Korancommentaar met vermelding van de voornaamste commentatoren.

Hij heeft ook nog een ander boek geschreven "Het boek van de categorieën van commentatoren", dat voor het eerst in 1839 in Leiden is vertaald.

3. AL BAYDĀWĪ

Al Baydāwī was zo'n commentator. Zijn volledige naam is Abu al Khayr Nāṣir al Dīn. Hij leefde in de dertiende eeuw en was qāḍī (rechter) Hij was zeer begaafd en ontwikkeld en is vooral bekend geworden door zijn commentaar op de Koran "*Anwār al-tanzīl wa asrār al-ta'wīl*" (Lichten van de openbaring en geheimen van de exegese). Het is een samenvatting van de leer van Zamakhsjārī, hoewel hij de meningen van de Moe'tazilieten weglaat. (een stroming in de theologie die veel plaats laat voor rationele interpretatie). Al Baydāwī is zowel als exegeet en als theoloog trouw aan de opinies van Fakhr al Dīn Rāzī.

4. AANKONDIGING EN GEBOORTE.

Hier volgt de arabische tekst met de Nederlandse vertaling, die rekening houdt met Al Bayḍawī's exegese.

الشيرازي البيضاوي

سُورَةُ مَرْيَمَ

يَدْعَاكَ رَبِّ سَقِيًّا * وَإِنِّي خِفْتُ الْمَوَالِيَ مِنْ وَرَائِي وَكَانَتِ امْرَأَتِي
عَاقِرًا فَهَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا * يَرْتَضِي وَيَرِثُ مِنْ آلِ يَعْقُوبَ وَاجْعَلْهُ
رَبِّ رَحِيمًا * يَا زَكَرِيَّا إِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَامٍ اسْمُهُ يَحْيَى لَمْ نَجْعَلْ لَهُ
مِنْ قَبْلُ سَمِيًّا * قَالَ رَبِّ إِنِّي بَعُدْتُ نَفْسِي مِنَ زَكَرِيَّا امْرَأَتِي
عَاقِرًا وَقَدْ بَلَغْتُ مِنَ الْكِبَرِ عِتِيًّا * قَالَ كَذَلِكَ قَالَ رَبُّكَ هُوَ عَلَيَّ
هَيِّنٌ وَقَدْ خَلَقْتُكَ مِنْ قَبْلُ وَلَمْ تَكُنْ شَيْئًا * قَالَ رَبِّ اجْعَلْ لِي
آيَةً قَالَ آيَتُكَ أَلَّا تُكَلِّمَ النَّاسَ ثَلَاثَ لَيَالٍ سَوِيًّا * فَخَرَّجَ عَلَى
قَوْمِهِ مِنَ الْحَرَابِ فَأَوْحَى إِلَيْهِمْ أَنْ سَبِّحُوا بُرُكَةَ وَعِشْيَانَا * يَا يَحْيَى
خُذِ الْكِتَابَ بِقُوَّةٍ وَآتِنَاهُ الْحُكْمَ صَبِيًّا * وَحَسْبُنَا مِنْ لَدُنَّا
وَرِزْقَةٌ وَكَانَ نَفِيًّا * وَرَكَابُ الْوَالِدِيهِ وَلَمْ يَكُنْ نَجَارًا عَصِيًّا *
وَسَلَامٌ عَلَيْهِ يَوْمَ وُلِدَ وَيَوْمَ مَاتَ وَيَوْمَ يُبْعَثُ حَيًّا * وَادْكُرْ
فِي الْكِتَابِ مَرْيَمَ إِذِ انْتَبَذْنَا مِنْ أَهْلِهَا مَكَانًا شَرِيفًا * فَاتَّخَذَتْ
مِنْ دُونِهِمْ حِجَابًا فَأَرْسَلْنَا إِلَيْهَا رُوحَنَا فَتَمَثَّلَ لَهَا بَشَرًا سَوِيًّا *
قَالَتْ إِنِّي أَعُوذُ بِالرَّحْمَنِ مِنْكَ إِنْ كُنْتَ نَفِيًّا * قَالَ إِنَّمَا أَنَا رَسُولُ
رَبِّكِ لِأَهَبَ لَكِ غُلَامًا زَكِيًّا * قَالَتْ أَنَّى يَكُونُ لِي غُلَامٌ

(قالت انى أعوذ بالرحمن منك) من غاية ضانها (ان كنت حيا) بتي

الله وتحتفل بالاستعاذة وجواب الشرط محذوف دل عليه ما قبله أي فاقى عائدة منك او منتظ بتوذي او فلا تترسل ويجوز ان يكون للسابقة أي ان كنت حيا متورها
قالت أعوذ منك فكيف اذا لم تكن كذلك (قال انما انارسل ربك) الذي استندت به (لا هب لك لاما) أي لاكون سباق منه بالنفخ في العود ويجوز ان يكون حكاية لقول الله
تعالى ويؤيده قراءة أبي عمرو والاكثر عن نافع ويعقوب بالياء (زكيا) طاهرا من الذنوب او ناسيا على الطيراي مترقا من سن الى سن على الطير والصلاح (قالت انى يكون لى غلام
ولم يمسي بى) ولم يباشرنى رجل بالحلال فان هذه الكلمات انما تطلق فيه أما الزنا فانما يقال فيه خبت بها وبجر ونحو ذلك وبهذه معطف قوله (ولم اك بنيا) عليه وهو
فضول من البنى قلبت واوه ياه وأدعت ثم كسرت الدين اتباعا ولذلك لم تاتخه التاء او ضيل: بى فاعل ولم تاتخه التاء لانه للسابقة او لفسب كذا قال

In het kader: een passage uit de Soera Maryam (S. 19,5-20)
Daaronder, in kleinere letters en zonder
streepjes (d.w.z. klinkers),
Baidāwī's commentaar

A. SOERA 19,16-37.

- 16 En vermeld in de Schrift Maria, toen zij zich terug trok, ver van haar familie, naar een plaats in het oosten.
- 17 Zij plaatste een sluier tussen zich zelf en hen. En Wij zonden haar onze geest, die zich aan haar voordeed als een knappe man.
- 18 Zij zei: Ik neem mijn toevlucht, ver van u, tot de Erbarmer, als u godvrezend bent.
- 19 Hij zei: Ik ben slechts de gezonde van Uw Heer om u een jongen te geven, die rein zal zijn.
- 20 Zij zei: Hoe zou ik een jongen kunnen krijgen terwijl geen enkele man mij ooit heeft aangeraakt en ik geen losbandige vrouw ben.
- 21 Hij zei: Zo is het. Uw Heer heeft gezegd: Dit is voor mij gemakkelijk. En opdat Wij hem maken tot een teken voor de mensen en een barmhartigheid van Onze kant. En dit is een vastgestelde zaak.
- 22 Toen werd ze zwanger van hem en trok ze zich met hem terug naar een verre plaats.
- 23 De barensweeën brachten haar naar de stam van de palmboom. Ze zei: was ik maar gestorven hiervóór en vergeten.
- 24 Maar hij die onder haar was, riep haar aan: Wees niet bedroefd. Uw Heer heeft onder u een beekje geplaatst.
- 25 Schud de stam van de palmboom naar u toe. Op u zal neervallen in de vorm van verse en rijpe dadels.
- 26 Eet dan en drink en verfris uw oog en indien u een menselijk wezen ziet, zeg dan: Ik heb aan de Erbarmer een gelofte van vasten (onthouding van spreken) gedaan en zal vandaag met geen mens spreken.
- 27 Ze kwam dus met hem naar haar volk, hem dragende. Ze zeiden: O, Maria, u hebt vast en zeker iets vreselijks gedaan.
- 28 O zuster van Aaron, uw vader was geen slechte man en uw moeder was geen losbandige vrouw.
- 29 Toen wees ze naar hem. Ze zeiden: hoe kunnen wij spreken met iemand die nog als baby in de wieg is?
- 30 Hij zei: Ik ben dienaar-aanbidder van God. Hij heeft mij de Schrift gegeven en Hij heeft me tot profeet gemaakt.
- 31 Hij heeft me gezegend gemaakt waar ik ook ben en Hij heeft me het

- gebed en de aalmoezen aanbevolen zolang ik in leven blijf.
- 32 (Hij heeft me) liefdevol (gemaakt) tegenover mijn moeder en Hij heeft me niet gewelddadig gemaakt noch ongelukkig.
- 33 De vrede zij op mij, de dag dat ik ben geboren, de dag dat ik zal sterven en de dag dat ik levend opgewekt zal worden.
- 34 Dat is Jezus, de zoon van Maria, woord van de waarheid, over wie ze twijfelen.
- 35 Het past niet dat God een kind neemt - Ere zij hem - . Als Hij iets besluit zegt hij eenvoudig: "Wees" en het is.
- 36 En zeker, God is mijn Heer en uw Heer, dient-aanbidt Hem. Dit is de rechte weg.
- 37 Maar de partijen waren het oneens met elkaar. Wee hen die ongelovig zijn geweest bij het aanschouwen van de vreselijke dag.

We laten nu Baydawi's commentaar volgen:

B. HET VERHAAL VAN MARIA EN JEZUS (1).

- 16 En vermeld in de Schrift ... (2): in de Koran, Maria ... d.w.z. het verhaal dat over haar verteld wordt (3) Toen zij zich terugtrok ...: ze zonderde zich af (4): dit is een *badal* (5), ofwel een *badal van uitbreiding*, want tijdsbepalingen strekken zich uit tot wat in die tijden gebeurt (6), of een volledige *badal* waarbij het geheel staat voor het geheel, want wat men met "Maria" bedoelt is het verhaal over haar. Met het voegwoord *id* "toen" bedoelt men de gebeurtenis die zich toen heeft afgespeeld: de twee woorden hebben dus dezelfde betekenis. "Toen" kan ook slaan op een term van een naambeplating, die voorondersteld wordt (7). Anderen zeggen (8) dat "toen" een aanvullende bijzin inluit en de betekenis heeft van "dat" zoals in: "Ik bedank je dat je met niet hebt bedankt" (9). In ieder geval heeft de zin ingeluid door "toen" de functie van een *badal* (10). ver van haar familie naar een plaats in het oosten...: ten oosten van de tempel in Jeruzalem (11) of ten oosten van haar huis en daarom keren de christenen zich naar het

oosten om te bidden (12). Het woord "plaats" staat in de accusativus (vierde naamval) omdat het een plaatsbepaling is of omdat het lijdend voorwerp is van het werkwoord "zich terugtrekken". Dit werkwoord heeft nl. de betekenis van "gaan (naar)" (13).

- 17 Zij plaatste een sluier tussen zichzelf en hen; een gordijn (14). En Wij zonden haar Onze geest, die zich aan haar voordeed als een knappe man. Men zegt dat Maria neerzat in een zonovergoten plek om zich te wassen nadat ze ongesteld was. Tijdens deze reiniging bedekte ze zich met een sluier die haar verborg. Zij had nl. de gewoonte om van de tempel naar het huis van haar tante (van haar moeders kant) te gaan (15) op het ogenblik dat zij ongesteld werd. Zij kwam dan weer terug naar de tempel, als zij zich gereinigd had. Nu gebeurde het dat, terwijl ze zich daar aan het wassen was, Gabriël (16) - zegen zij op hem - naar haar toekwam in de gedaante van een jonge man, knap en zonder baard, opdat zij niet zou schrikken (17) van wat hij haar zou zeggen. Misschien was het ook wel om haar lichamelijk verlangen naar hem (Gabriël) op te wekken en zo het neerdalen van het bevruchtend element (18) in haar schoot te vergemakkelijken (19).

- 18 Zij zei: "Ik neem mijn toevlucht, tegen u, tot de Erbarmer ... vanwege haar buitengewone reinheid, als u godvrezend bent ...: als u de vreze Gods kent en dikwijls de formule reciteert "Ik neem mijn toevlucht tot God" (20). De hoofdzin, die bij deze voorwaardelijke bijzin ("als u ...") hoort, is weggelaten maar wordt aangegeven door wat er vóór staat: "Ik neem mijn toevlucht tegen u, als u God vreest", of "volg het voorbeeld van mijn gebed tot toevlucht", als u God vreest, of "Spreek me niet aan", als u God vreest. Het kan misschien ook een a fortiori-formule zijn: Als u God vreest en scrupuleus eerzaam bent, zelfs dan nog neem ik mijn toevlucht tot God, tegen u. Dus des te meer, als dit niet het geval zou zijn" (21).

- 19 Hij zei: ik ben slechts de gezonde van Uw Heer ... tot wie u uw toevlucht heeft genomen (22) om u een jongen te geven ... d.w.z. om het kanaal (23) te zijn voor de

gave van deze jongen, door in uw kleed te blazen (24). Het kan ook een citaat (25) zijn van God's eigen woord. Deze interpretatie wordt ondersteund door de "lezing" (26) van Abū 'Amr en Ibn Katīr, doorgekregen van Nafi' en Ya'qub (27) die een werkwoordsvorm in de derde persoon lezen (opdat Hij u geve...) (28)

die rein zal zijn: zuiver van elke zonde (29) of opgroeiend het goede doende of jaarlijks vooruitgaand in het goede en in deugdzaamheid (30).

- 20 Zij zei: Hoe zou ik een jongen kunnen krijgen, terwijl geen enkele man mij aangeraakt heeft ...: "geen enkele man heeft geoorloofd (31) geslachtsverkeer met mij gehad" Deze term wordt alleen toegepast als het over huwelijk gaat. In geval van sexuele relaties tussen niet-gehuwden zegt men: "hij heeft met haar iets verschrikkelijks gedaan" of "hij heeft zich onteerd" enz. Trouwens de nevenschikking van deze woorden van God met de volgende en ik geen losbandige vrouw ben bevestigt deze betekenis (32). Het woord *baḡiyyan* is een speciale intensieve vorm (volgens het schema *fa'ūl*) van *baḡyun* waarvan de "t" veranderd is in "y" vanwege assimilatie. Daarna heeft men een "i" (kasra) gezet onder de "ḡ" van *baḡyun* in plaats van een een sukūn. Daarom is het woord ook niet vrouwelijk met een "t" op het einde (33). Het woord "*baḡiyyan*" kan ook gevormd zijn volgens het schema *fa'īl* met de betekenis van *fā'il*. In dat geval eindigt het niet op "t" omdat het een intensieve vorm is (34). Een derde mogelijkheid is dat "*baḡiyyan*" een speciale vorm van bijvoeglijk naamwoord is, eindigend op "ī" zoals in het woord "verstoten" (35).

- 21 Hij zei: Zo is het. Uw Heer heeft gezegd: dit is voor mij gemakkelijk. En opdat Wij hem maken tot ... d.w.z. "En Wij zullen dit doen opdat Wij hem maken tot een teken" of "opdat Wij door hem bewijzen er van hem een teken maken..." Anderen zeggen dat deze zin (en opdat Wij hem maken...) nevenschik is aan de zin van vers 19 "om u een jongen te geven". Vers 20 en 21 a zijn dan ingelaste tussenzinnen (36). een teken voor de mensen ... een

merkteken (37) voor hen en een bewijs van de perfectie van Onze macht

en een barmhartigheid van Onze kant ... voor de dienaren, die op de ware weg geleid worden dankzij Jezus' richtinggevende directieven en dit is een vastgestelde zaak: "God heeft van alle eeuwigheid dit besloten" of "dit was besloten en geschreven op de goed bewaarde Tafel" (38) of "het is een zaak die verdient besloten en uitgevoerd te worden omdat deze een "teken" en een "barmhartigheid" is (39).

22 Toen werd ze zwanger van hem ... vanwege het feit dat Gabriël in haar jurk blies en de adem door-drong tot in haar buik. Ze was 7 maanden zwanger. Andere zeggen "zes of acht maanden": hij is het enige pasgeboren kind na acht maanden zwangerschap dat in leven is gebleven (40). Een andere opinie zegt dat de zwangerschap "een ogenblik" duurde. Zodra ze zwanger werd, bracht ze hem ter wereld. Maria was toen dertien jaar. Volgens anderen was ze tien jaar en was ze twee maal ongesteld geweest en ze trok zich met hem terug ... ze zonderde zich af, terwijl hij nog in haar schoot was. Dit gebruik van het voorzetsel "met" (*bi*) is zoals bij de dichter: "en zij (de paarden) vertraptten met ons schedels en borsten" (41). De voorzetselbepaling (met hem) fungeert als bepaling van toestand (*ḥāl*) naar een verre plaats: ver van de familie, naar de andere kant van de berg (42). Anderen zeggen: naar het verst verwijderde gedeelte van het huis.

23 De barensweeën brachten haar vanwege de weeën zocht ze een schuilplaats. Dit werkwoord "doen komen (*aḡā'a*) is afgeleid van *ḡā'a*, komen, maar de gebruikelijke betekenis is "brengen, leiden", zoals "doen komen" gebruikt wordt voor "geven". Het woord "barensweeën (*makhād*) wordt ook wel als *mikhād* gelezen met "i". Beide lezingen zijn naamwoorden van het werkwoord "barensweeën krijgen", als het kind in haar schoot beweegt om eruit te komen (43). naar de stam van de palmboom ... opdat zij daar beschutting zou kunnen vinden en iets om op te leunen tijdens het baren (44). De stam bevindt zich tussen de wortels

en de takken. Het was een verdorde palmboom, zonder kruin en zonder groene takken. Het was winter (45). Het woord "palmboom" heeft het bepaalde lidwoord "de" òf om het soort van boom aan te geven òf omdat iedereen hem kende want er was geen andere in dat gebied; hij gold als herkenningsteken voor de mensen. Misschien inspireerde God Maria zo om haar één van Zijn wondertekenen te laten zien, dat haar angst zou wegnemen en haar verse dadels als voedsel zou geven, als basis voor de *khursa* (47), de traditionele schotel voor jonge moeders.

Zij zei: was ik maar gestorven hiervó ó r ... want ze schaamde zich voor de mensen en was bang voor hun verwijten. Abū 'Amr, Ibn Kaṭīr, Ibn 'Āmir en Abū Bakr (48) lezen "*muttu*" van het werkwoord "*māta, yamūtu*" (sterven) en als iets dat men vergeet ...

d.w.z. iets dat men gemakkelijk vergeet en waarnaar men niet meer zoekt. Een zelfde soort woordgebruik is "offer" voor het "geofferde slachtoffer" (49). Ḥamza en Ḥafṣ lezen "nasyan" met een "a" (i.p.v. "nisyān") vanwege een lokaal woordgebruik (51) of als een naamwoord van een werkwoord als substantief gebruikt. Men leest dit woord ook nog met een hamza (*nas'an*): dan betekent het melk, met water vermengd, verdund omdat er te weinig melk is.

vergeten: als iets dat men zich niet meer herinnert en waarvan men niet meer spreekt omdat het niet meer te binnen schiet. Men leest het woord ook nog met "i" onder de "m" (*minsiyyan*) vanwege klinkeraan-trekking (52).

- 24 Maar hij die onder haar was riep haar aan ... d.w.z. Jezus. Anderen zeggen dat Gabriël het kind opving" (53). Weer anderen zeggen dat "onder haar" betekent "een plaats lager dan waar Maria was" (54). Nāfi', Ḥamza, Al Kisā'i, Ḥafṣ en Rawḥ lezen "van onder haar" (*min taḥti-hā*) in plaats van "die onder haar was" (*man*) want in het werkwoord *nādā* (hij riep) is het onderwerp (hij) al opgesloten. Dit persoonlijk voornaamwoord (hij) kan slaan op 2 personen (56). Een andere opinie luidt dat "haar" in "onder haar" betrekking heeft op de palmboom.

Wees niet bedroefd ... "dat u niet bedroefd zij" of "hij riep haar om niet beroefd te zijn" (58)

Uw Heer heeft onder u een beekje (59) geplaatst: zo is de interpretatie van een hadieth, die teruggaat op de profeet (60). Een andere opinie maakt er "een heer" van, afgeleid van de stam "sarw" (61) d.w.z. Jezus - op hem zij het gebed en de vrede.

- 25 Schud de stam van de palmboom naar u toe...: laat hem naar u overhellen. Het voorzetsel (*bi*) dat staat (in het arabisch) vóór "de stam" is overbodig en dient slechts om de betekenis te versterken. Of het kan betekenen: schud en buig de palmboom door middel van (*bi*) de stam (62)

Op u zal neervallen: de vorm van het werkwoord is *tatasāqat* maar de tweede "t" is door assimilatie "s" geworden dus "*tassāqat*". Ḥamza laat die tweede "s" wegvallen en leest

"*tasāqat*". Ya'qūb leest in het mannelijk enkelvoud *yasāqat*". Ḥafṣ leest "*tusāqit*" (zij laat vallen) d.w.z. de derde afgeleide vorm van het werkwoord "*sāqata*" (vallen) waaraan hij de betekenis geeft van de vierde vorm (*'asqata*)

Andere lezingen zijn *tatasāqat*, *yasqut*. Wanneer het werkwoord vrouwelijk is (met "t") dan gaat het over de palmboom Is het mannelijk (met "y") dan gaat het over de stam (63).

in de vorm van verse en rijpe dadels: de vierde naamval is vanwege de *tamyīz* (bepaling van specificatie) of vanwege het lijdend voorwerp (64). Men zegt dat de palmboom verdord was, zonder kruin of vruchten en dat het winter was. Maria schudde die boom en God liet een kruin, bladeren, rijpe en verse dadels groeien (65). Maria wordt door deze wonderen getroost want ze bewijzen haar onschuld (66). Men kan zich nl. niet indenken dat dergelijk wonderen mensen zouden overkomen die iets slechts hebben gedaan. Een andere reden waarom Maria getroost wordt door deze wonderen, is dat ze al diegenen die haar zullen zien, waarschuwen dat Hij die de macht heeft om een verdorde palmboom vruchten te doen dragen, haar zwanger kan maken zonder tussenkomst van een man en dat zij niet verantwoordelijk is voor deze verandering in haar (67). Een derde reden tot troost is dat de wonderen zorgen voor eten en drinken. Daarom is er een nevenschikking door de Koran van dit vers met twee gebiedende wijzen die hierna komen.

- 26 Eet dan en drink... verse dadels en water uit het beekje, of: dadels met hun sap
en verfris uw oog ... en kom tot rust en zet van u af wat u bedroefd maakte. Sommigen lezen "*qirr*" met een "i" onder de "q": dat is een woordgebruik uit de Najd. Dit werkwoord is afgeleid van *al-qarār*, de bestendigheid, want als het oog iets verheugends ziet, dan blijft het daarbij zonder de blik naar iets anders te wenden. Het werkwoord kan ook van *al-qirr* komen (frisheid), want tranen van vreugde zijn koud en tranen van droefheid zijn warm (68). Daarom zegt men: "frisheid van mijn oog" aan hem of

haar van wie men houdt en "warmte van mijn oog" aan wie men haat.

en indien u een menselijk wezen ziet: als (69) u een mensenkind (zoon van Adam) ziet. Soms leest men *tara'inna* volgens het dialect van degenen die *labba'tu* zeggen tijdens de pelgrimage, vanwege de verwantschap (lett. broederschap) tussen de hamza en de "zwakke" letters (ā, ī, ū) (70)

zeg dan: ik heb aan de Erbarmer een gelofte van vasten (onthouding van spreken)

gedaan... een zwijgen (71). In deze zin (*ṣamt*) kan men dit woord ook lezen. Een andere betekenis is de onthouding van voedsel, het vasten want "zij waren niet gewend te praten tijdens hun vasten" (72).

en zal vandaag met geen mens spreken ... na hen op de hoogte te hebben gebracht van mijn gelofte. Ik zal slechts tot de engelen spreken en mijn geheimen aan mijn Heer toevertrouwen. Sommigen zeggen dat zij hen op de hoogte heeft gebracht van haar gelofte door tekenen. God beval haar zo te handelen omdat Hij een hekel heeft aan controverse (73) en omdat de woorden van Jezus - op hem het gebed en de vrede - voldoende zijn want dat is het meest doorslaggevende bewijs dat de kwaadspreker de mond snoert (74).

27 zij kwam dus met hem ... met haar kind (75)

naar haar volk ... zij kwam naar hen terug na zich gereinigd te hebben van het bloed van haar maandstonde (76),

hem dragende ... (lett. zij draagt hem) (77), hem dragende

ze zeiden: O Maria, u hebt vast en zeker iets vreselijks gedaan: iets buitengewoons en afkeurenswaardigs. Het woord "vreselijk" komt van "leer snijden" (78).

28 O zuster van Aäron ... Hiermee bedoelen zij (de familie van maria) de profeet Aäron - op hem het gebed en de vrede -. Want Maria stamde af van een broer van Aäron. Men zegt dat ze in rechte lijn van hem afstamde en dat er tussen hem en haar 1000 jaar lagen. Ook wordt beweerd dat deze Aäron een deugdzaam of slecht mens was die in Maria's tijd leefde. Ze hebben haar met hem vergeleken of om haar belachelijk te maken of vanwege haar deugdzaamheid, die ze bij haar al eerder hadden ontdekt, of om

haar te beledigen met hem (als tussenpersoon) (79)

Uw vader was geen slechte man en uw moeder geen losbandige vrouw: hier wordt bevestigd dat Maria iets vreselijks heeft gedaan. Het is een waarschuwing dat slechte daden door kinderen van deugdzaam ouders dubbel zo slecht zijn.

29 Toen wees ze naar hem ... naar Jezus - op hem het gebed en de vrede - (ze wilde zeggen:) "Spreek tot hem, hij zal u antwoorden"

Ze zeiden: hoe kunnen wij spreken met iemand die nog als baby in de wieg is? want wij kennen geen kind tot wie iemand met gezond verstand zich zou wenden. Het werkwoord "*kāna*" (zijn) is overbodig. De plaatsbepaling "in de wieg" is een relatieve bijzin van "*man*" (iemand, die) en *ṣabiyyan*" (baby) is accusativus vanwege een bepaling van toestand, die slaat op het voor-naamwoord (hij) dat verborgen zit in "*man*". Een andere uitleg is dat het werkwoord "*kāna*" (zijn) geen hulpwerkwoord is maar zijn volle betekenis heeft nl. bestaan. Een derde verklaring is dat *kāna* het "zijn in de eeuwigheid" aanduidt zoals God zegt (in de Koran): "God is zeer geleerd en zeer wijs". Tenslotte kan *kāna* ook de betekenis hebben van *ṣāra* (worden) (80).

30 Hij zei: ik ben dienaar-aanbidder van God ... God heft hem deze woorden het eerst laten zeggen want het gaat hier over het eerste "verblijf" (81). Het is ook om diegenen te weerleggen die zeggen dat hij (Jezus) Heer (82) is.

Hij heeft mij de Schrift gegeven ... het Evangelie (83)

en Hij heeft mij tot profeet gemaakt.

31 Hij heeft mij gezegend gemaakt ... zeer nuttig en het goede onderwijzend. Het werkwoord "Hij heeft me gemaakt" staat in de verleden tijd vanwege het goddelijk besluit dat voorafging (aan de geboorte van Jezus). Of: men beschouwt dat wat zeker gaat gebeuren zich reeds nu aan het afspelen is. Men zegt ook dat God Jezus' verstand volmaakt heeft gemaakt en hem heeft uitverkoren als profeet terwijl hij nog een baby was waar ik ook ben ... overal waar ik zal zijn (84) en Hij heeft me aanbevolen ... de aalmoezen in geld, als ik geld heb

- of de zuivering van mijn ziel van lage hartstochten (85)
zolang ik in leven blijf.
- 32 (en Hij heeft me) liefdevol (ge- maakt) tegenover mijn moeder ... vroom tegenover haar (86). Dit "liefdevol" is nevensgeschikt aan "gezegend" (van v.31). Men leest het ook wel met een "i" (*birran*) als *maṣdar* (naamwoord van een werkwoord), gebruikt als bijvoeglijk naamwoord, (87) of als lijdend voorwerp van een aan te vullen werkwoord, aangegeven door "Hij heeft mij aanbevolen" d.w.z. Hij heeft me gerechtigheid opgelegd. Deze uitleg wordt bevestigd door de lezing met "i" (*birrin*) in de tweede naamval. Het woord is dan nevensgeschikt aan "gebed" van vers 31.
en Hij heeft me niet gewelddadig gemaakt noch ongelukkig in God's ogen vanwege overdreven hoogmoed (88).
- 33 Het heil zij op mij de dag dat ik geboren ben, de dag dat ik zal sterven en de dag dat ik levend opgewekt zal worden. Dezelfde formule wordt ook gebruikt voor Johannes (cf. vers 15) maar hier wordt het bepalend lidwoord (het heil, de vrede) gebruikt, want het gaat over iets bekends om te laten zien over welk soort (89) heil (vrede) het gaat en om als door tegenstelling (90) de vloek te laten zien die op Jezus' vijanden rust, zoals God zegt: "Het heil zij op hem die de goede richting ingaat" (20, 47). Of negatief gezegd: "De bestraffing zal zwaar wegen voor hem, die (de Koran) als vals verklaart en zich ervan afgewend heeft" (20,47) - (91).
- 34 Dat is Jezus, zoon van Maria ... wat zojuist over Jezus gezegd is, dat is Jezus, zoon van maria en hij is niet wat de christenen ervan zeggen. Het is een zeer duidelijke ontkenning van wat zij zeggen en het wordt ook bewezen. Want God beschrijft Jezus met eigenschappen die tegenstrijdig zijn met die welke de christenen hem toeschrijven. Vervolgens draait Hij het oordeel om (92)
woord van de waarheid ... dit hoort als gezegde bij een weggelaten onderwerp d.w.z. "dit is het woord van ontwijfelbare waarheid". De naambevestiging (van waarheid) is vanwege de duidelijkheid (93). Het
- voornaamwoord (hij), voorondersteld, slaat op wat voorafgaat over Jezus of op alles wat over hem gezegd wordt. Anderen zeggen dat "woord van waarheid" gezegde is van "Jezus", of een *badal* (een bijstelling) of een tweede gezegde. Maar de betekenis blijft steeds: woord van God (94). 'Āsim, Ibn 'Āmir en Ya'qūb (95) lezen *qawla*, in de vierde naamval, als bepaling van versterking (96). Een andere lezing geeft: *qālu al haqq* in plaats van *qawlu al haqq* (woord van waarheid) maar met de betekenis van *qawl*.
over wie ze twijfelen: ze aarzelen en zijn het oneens over hem. De joden zeggen: het is een tovenaars. De christenen zeggen: hij is zoon van God. Er is een lezing in de tweede persoon meervoud "jullie twijfelen".
- 35 Het past niet dat God een kind neemt - Ere zij Hem -: dit is om de christenen te logenstraffen en God vrij te spreken van lasterlijke uitspraken, die ze over Hem doen- (97) ... Als Hij iets besluit, dan zegt hij eenvoudig: "Wees" en het is: dit is om hun het zigen op te leggen. Want degene, die als Hij iets wil, het doet bestaan louter door het woord "wees", kan op generlei wijze vergeleken worden met schepselen en kent geen behoefte om een kind te hebben door vrouwen zwanger te maken (98). Ibn 'Āmir leest het werkwoord in de subjonctief als tweede zinsdeel na de gebiedende wijs "wees".
- 36 En zeker, God is mijn Heer en uw Heer: aanbidt (dient) Hem. Dit is de rechte weg. We hebben dit vers reeds becommentarieerd in de soera Al 'Imrān, 3,51 (100). De twee "lezers" van de Hidjaz en de twee lezers van Basra lezen 'anna in de betekenis van *li'anna* (omdat god mijn en uw Heer is). Anderen zeggen dat de zin "God is mijn Heer" nevensgeschikt is aan "gebed" van vers 31 (101).
- 37 Maar de partijen waren het oneens met elkaar: de joden en de christenen, of, de christelijke secten. De Nestorianen zeggen: hij is god naar de aarde afgedaald, vervolgens ten hemel gestegen. De Melkieten (102) zeggen: hij is de derde van een drietal. De monotheïsten zeggen: hij is dienaar van God en Zijn profeet (103).
Wee aan hen die ongelovig zijn

geweest bij het aanschouwen (masj-had) van de vreselijke dag:

- bij het aanschouwen van een dag, waarvan de schrik, het rekenschap geven en de vergelding verschrikkelijk zullen zijn. Deze dag is de dag van de verrijzenis.
- Bij het ogenblik van het aanschouwen,
- bij de plaats van het aanschouwen.
- Bij de getuigenis, die tegen hen zal worden afgelegd op die dag:

engelen, de profeten, hun tongen, hun leden en hun voeten zullen getuigen tegen hen, die ongelovig zijn geweest en slecht.

- Bij de tijd van dit getuigenis of bij de plaats ervan. Men zegt dat dit getuigen, waardoor de hel wordt verdiend, datgene is waarvan zij hebben getuigd m.b.t. Jezus en zijn moeder (104).

Vertaling uit het Arabisch door:
R. Caspar.

Noten.

1. Anwār al Tanzīl wa asrār al-ta'wīl, (Lichten van de neerdaling (=openbaring) en geheimen van de exegeese), Caïro, 1344/1925 pp. 299-301 aangaande Koran 19,16-37.
2. "De Schrift" in de algemene zin van het woord omvat de Torah, de Psalmen, het Evangelie en de Koran: vandaar dat een nadere precisering nodig is over welke Schrift het gaat: de Koran.
3. Geen enkele uitleg van Baiḏāwī is overbodig of simplistisch, al lijkt deze soms zo op 't eerste gezicht. Dit komt omdat wij niet begrijpen waarom hij iets uitlegt, volgens de categorieën en de eisen van de Koran-exegeese. Hier gaat het om een grammaticaal probleem: de **badal** na "Maria" is een voegwoord (**id**, toen, wanneer). Welnu een **badal** vereist een minimale gelijkheid van twee begrippen. Men moet dus "Maria" interpreteren door "haar verhaal in de tijd".
4. een eenvoudiger synoniem.
5. De **badal** is de grammaticale term voor een soort bijstelling zoals in "Amsterdam, de hoofstad van Nederland". Zoals de tekst aangeeft, zijn er meerdere soorten van **badal** mogelijk.
6. De "**badal** van uitbreiding" is van toepassing op 2 woorden van gelijke betekenis op voorwaarde dat de betekenis van één van die 2 woorden wordt uitgebreid (hier: Maria d.w.z. haar verhaal) of van beide (hier "toen" d.w.z. wat zich toen heeft afgespeeld).
7. "Toen" slaat op het "verhaal" over Maria, maar het woord "verhaal" wordt voorondersteld. De Koran-commentatoren grijpen dikwijls naar het gebruik van "vooronderstellingen" om, soms nogal op gekunstelde wijze, rekenschap te geven van de logische en grammaticale juistheid van de Koran.
8. **Qīla** (men heeft gezegd) is de klassieke schakel om over te gaan naar een andere opinie-, meestal minder goed dan de vorige-, die teruggaat op het zeggen van de metgezellen van Mohammed.
9. lett. "ik doe je de eer aan, dat je me niet eert", **Id** (toen, wanneer, vanwege het feit dat) krijgt zo de betekenis van "dat".
10. Deze lange grammaticale uitleg mag dan erg ingewikkeld en niet terzake lijken, voor de Koranexegeet gaat het om een belangrijke zaak: het gaat om de juistheid van de letter van de Koran. Dit is het fundament voor het onovertreffelijke en weergaloze karakter van de Koran, beschouwd als een wonder. De stijl en taal van de Koran zijn het voornaamste en dikwijls het enige bewijs van zijn goddelijke oorsprong.
11. **Bayt al maqdis**, "het huis van het offer". Soms wordt met deze uitdrukking de hele stad Jeruzalem bedoeld. Vandaar de vele eigennamen **Maqdisi** (= van Jerusalem).
12. Dit is wel een erg naieve voorstelling van zaken, die men dikwijls tegen komt. De gebedsrichting van de Oosterse Christenen zou op dit verhaal uit de Koran gebaseerd zijn. In de ogen van Baiḏāwī is het Koran verhaal over Maria en Jezus geboorte zonder enige twijfel de weerspiegeling van de historische feiten, zoals ook de christenen die moeten kennen, als ze tenminste hun Schriften niet "vervalst" hebben. In feite maakt de gebedsrichting van de Oosterse kerken naar 't oosten vanaf het begin van het christelijke tijdperk deel uit van de oosterse traditie, van Egypte tot de Nestorianen in Perzië. Het Oosten is immers het symbool van het licht, door Christus gebracht; het aards paradijs, plaats van de eerste aanbidding en symbool van het Rijk God's, ligt in het oosten enz.... Cf. Les versions Arabes du dialogue entre le catholicos Timothée I et de kalief Al Mahdi dans *Islamochristiana* 3 (1077) 107-175. Zie ook het artikel "Orientation" (H.Leclercq) in Dictionnaire d'Archeologie chrétienne et de liturgie 12 (1936) 2665-2669.
De band met het oosten in het Koranverhaal (S 19,16) komt ongetwijfeld uit de apocriefe evangeliën, die de aankondiging van de engel laten plaats vinden in een bijgebouw ten oosten van de tempel van Jeruzalem, waar Maria zich terugtrok. Zie kindheidsevangelie 2,9. Het Proto-evangelie van Jacobus 7; Pseudo-Matteüs 4...

13. De werkwoorden die een beweging aangeven, hebben in het arabisch een lijdend voorwerp: dus "huis gaan" i.p.v. "naar huis gaan".
14. Dit is een precisering. Want hiḡāb heeft een algemene betekenis en duidt in het bijzonder de sluier aan, die de moslim vrouw voor haar gezicht doet. Dit "gordijn" komt misschien van de apocriefe evangeliën, die Maria een gordijn laten weven voor de Tempel tijdens haar verblijf daar. (cf. Mozaïeken van Maria Maggiore in Rome).
15. Volgens Baiḏāwī's commentaar op Koran 3,37 was haar tante Elisabeth. Maria verliet de tempel, als ze ongesteld was om zo deze niet onrein te maken. Elke vrome moslim bekommert zich om deze wettelijke reinheid. Het detail van de sluier en het gordijn zijn nodig om Maria's reactie van terughoudendheid en schaamte uit te leggen in het volgende vers: een jong meisje, maagd, ziet, terwijl ze naakt is, een knappe jonge man.
16. Dit vers 17 spreekt over Onze Geest (rūḥ). De betekenis en het gebruik van rūḥ in de Koran zijn zeer verschillend: zelfs Mohammed komt er niet uit (cf. 17,85): adem van God, de mens ingeblazen om hem leven te geven 15,20; 15,29; 32,9: adem van Gabriël in Maria om haar vruchtbaar te maken 21,91; 66,12.
Jezus zelf, geest van god, 4,171, wordt gesterkt door de geest van heiligheid 2,87; 2,253; 5,112. Diezelfde geest versterkt ook elke gelovige 58,22.
Via de geest (16,2; 26,193) openbaart God zich: in 2,97-98 wordt deze geest geïdentificeerd met Gabriël. Zo vaak als mogelijk zal de exegese en de moslim traditie "Geest" invullen met "Gabriël", zoals hier in vers 17. Cf. Th. O'Shaughnessy, The development of the meaning of spirit in the Kor'an, Rome, Pontif. Inst. Orient. Stud., 1953, 75 pp.
In feite is rūḥ (=Gabriël) de meest gebruikte bekenis voor de moslims. Ten overvloede zijn hier nog vermeld dat "geest van heiligheid" niets te maken heeft met de H.Geest van de Christenen.
17. Lett.: opdat ze zou wennen, vertrouwd raken met.
18. De Korancommentatoren houden ervan de in bedekte termen verwoorde toespelingen van de Koran uit te leggen door concrete verhalen, die ons wat onomwonden of misplaatst lijken, zo niet shockerend. Maar
1. de islamitische beschaving, zoals trouwens de bijbel, kent niet onze preutsheid en noemt de dingen bij hun naam.
2. de physiologie die voorkomt in de Koran en het Korancommentaar is anders als onze huidige visie, alleen de man speelt een rol met zijn sperma (nuṭfa) in het bevruchtingsproces. Maria had dus een nuṭfa nodig om zwanger te worden. 3. Deze nuṭfa kan niet van Gabriël komen: de engelen zijn niet allen asexueel, maar zowel Koran (cf. 21,91; 66,12; cf.4,156) als traditie verdedigen eensgezind de maagdelijkheid van Maria. Dit verhaal is dus bedoeld als een allegorische voorstelling om physiologisch het bevruchtingsproces van Maria uit te leggen door een nuṭfa, komend van God door bemiddeling van Gabriël. We zullen verder zien (vers.19) hoe Gabriëls adem te werk ging.
19. Lett.: baarmoeder.
20. al-isti'ada: het gebruik van de formule: "Ik neem mijn toevlucht tot God (tegen de te stenigen Satan)".
Deze formule komt 17 keer voor in de Koran, o.a. hier. Het is de klassieke formule, die noodzakelijkerwijs vooraf moet gaan aan elke "opzegging" van een Korangedeelte. Het valt op te merken dat de Koran in 7,200; 16,98; 41,36 de 10e (afgeleide) vorm van het werkwoord gebruikt (ista'āda). Gabriël wordt door Maria gelijk gesteld aan Satan omdat hij zich zo vrijmoedig voordoet in deze situatie.
21. Het gaat er hier weer om te laten zien dat deze onafgemaakte zin (van vers 18) toch beantwoordt aan de regels van de arabische grammatica.
22. Deze uitleg bij "uw Heer" wil elk idee bannen dat iemand bezit van God kan nemen.
23. "Kanaal": het arabische woord "Sabab", dikwijls vertaald door "oorzaak, reden" heeft in de theologie volgens Asj'ari niet de betekenis van "oorzaak met effect" ('illa); Sabab duidt oorspronkelijk het koord aan waarmee de tent aan de tentstok wordt gebonden. Het is een band tussen twee dingen, zonder dat het ene het gevolg van het andere is.
Ghazali in zijn tafāhut al falāsifa "verwerping van de filosofen", is hierin erg duidelijk. Soms vertaalt men "Sabab" door "gelegenheid, omstandigheid", zoals in de "omstandigheden van de openbaring", (de historische aanleiding tot de openbaring van bepaalde Koranverzen). Gabriël is hier slechts een bemiddelaar, en geen veroorzaker.
24. De grote Korancommentatoren zoals Ṭabārī en F.D. Rāzī zijn onuitputtelijk in het uitleggen van dit "Blazen" in Maria: adem van God of van Gabriël ; in de opening van Maria's jurk (zoals Baiḏāwī veronderstelt).
Zoals gewoonlijk geeft B. een samenvatting van de opinies van zijn voorgangers.
25. Citaat (ḡikāya), in de exegese, betekent een directe aanhaling van iemand, hier van God.
26. De "lezingen" zijn de verschillende wijzen om klinkers te zetten bij de medeklinkers in de woorden van de Koran. Soms worden ook wijzigingen voor medeklinkers gesuggereerd. Officieel kent men 7,10 of 14 toegestane "lezingen", die teruggaan op de eerste "lezers" (opzeggers) van de Koran tijdens Mohammed's leven. (cf. Blachère, Introduction au Coran, J.P. Maisonneuve, Paris, 1947 pp. 102-135.

Een van de taken van de koran exegese is om een aantal mogelijke verschillende lezingen op te sommen voor één woord en deze te gebruiken in het commentaar. Tevens ontstaat zo het begin van een tekst critische uitgave van de koran.

27. Abū 'Amr b. al-'Alā al Zabbān stierf in Kufa rond 154/770. 'Abdallah b. Kaṭīr, leider van de "lezers" in Mekka stierf in 120/737. Nāfi' b. 'Abd al Raḥmān b Abī l na'īm al Madanī stierf in Medina in 169/785. Ya'qūb Ishāq al Ḥadrānī stierf in Basra 205/820.
28. Das: "Opdat Hij (God) je geeft...". Al deze uitleg heeft slechts één doel nl. een zekere dubbelzinnigheid uit de tekst te weren, als Gabriël zegt: "om u een jongen te geven". Dit zou nl. kunnen suggereren dat Gariël een actieve rol speelt als man of vader in de bevruchting van Maria.
29. Terecht verklaart Bayḍāwī nader de betekenis van zakī (zuiver) als morele reinheid, terwijl ṭahāra de lichamelijke rituele reinheid inhoudt, die het mogelijk maakt om bijv. te bidden. Van dezelfde stam wordt, evenals in het hebreuws van het Oude Testament, het woord zakāt afgeleid: hierdoor worden materiële goederen gezuiverd doordat een gedeelte ervan besteed wordt als aalmoezen voor de armen. Meerdere hadieths, geciteerd door commentatoren bij 3,36 zeggen dat van alle mensen alleen Jezus en zijn moeder zonder zonde zijn.
30. zie Lukas 2,40 en 52.
31. geoorloofd (bi l-ḥalāl) geslachtsverkeer is alleen mogelijk binnen het huwelijk.
32. Bayḍāwī's uitleg wil Maria's maagdelijkheid illustreren. Tevens legt hij uit waarom zij de aankondiging door de engel niet begrijpt. Hoe zou ze een kind kunnen krijgen terwijl ze enerzijds niet getrouwd is en anderzijds geen ontucht wil plegen. Hij wil ook laten zien dat de Koran zich niet herhaalt want in vers 20 a gaat het om binnenechtelijke relaties (hetgeen niet met evenzoveel worden wordt gezegd in "aanraken, sexueel contact hebben met") terwijl vers 20 b over buitenechtelijke relaties gaat.
33. De passage wil verklaren waarom het arabisch woord voor "losbandig" niet vrouwelijk is (met uitgang "t").
34. Het paradigma (schematisch voorbeeld) fa'īl kan zowel een passieve (maf'ūl) als actieve, intensieve (fā'il) betekenis hebben, zoals hier het geval is volgens Bayḍāwī. Welnu, intensieve vormen krijgen geen "t" als kenmerk van vrouwelijk.
35. Het gaat hier over bijvoeglijke naamwoorden (Nasab) die slechts van toepassing zijn op één geslacht, hier het vrouwelijke. Daarom hebben ze geen "t" nodig, het normale kenmerk van vrouwelijke bijvoeglijke naamwoorden.
36. Het "teruggrijpen naar" (iltifāt) in de arabische grammatica betekent weer terugkomen bij een onderwerp dat men heeft losgelaten vanwege een tussenvoeging. Deze uitleg is nodig omdat de doelzin "en opdat Wij hem maken..." een andere voorafgaande doelzin veronderstelt, die niet in de tekst te vinden is.
37. Het Koranvers gebruikt āja, teken. Dit woord kan echter meerdere betekenissen hebben bijv. teken, merkteken, wonder, Koranvers. Vandaar dat Bayḍāwī preciseert: "merkteken".
38. Theologisch commentaar volgen de Asj'arische traditie (God besluit). De "goed bewaarde tafel" is bij God. Zodra iemand ontvangen wordt in de schoot van zijn moeder, schrijven de engelen op deze tafel zijn bestemming (voorbeschikking).
39. Een andere, taalkundige uitleg is dat het passief deelwoord (maf'ūl) dikwijls de zin heeft van "...-baar" (mogelijk) bijv. ma'qūl = "gekend" en "kenbaar" (mogelijk om gekend te worden). Zo ook hier: "besloten, vastgesteld" of "besluitbaar, vastelbaar".
Het Corancommentaar moet alle mogelijke betekenissen de revue laten passeren.
40. 6,7,8 maanden? Als het maar niet 9 maanden is: zo wordt Jezus wonderlijke geboorte nog wonderlijker. Deze tradities (anderen zeggen, qīla) evenals die over Maria's leeftijd worden vermeld door Ṭabārī.
41. Dit vers komt van Mutanabbī (4e/10e eeuw). Dit is een andere klassieke methode die gebruikt wordt bij het Korancommentaar. Men neemt zijn toevlucht tot een dichter, die bij uitstek getuigt van het zuiver arabisch taalgebruik. De uitdrukking "de paarden vertrappen met ons" wil zeggen: "terwijl wij op hun rug zaten". Zo betekent: "ze trok zich met hem terug" "ze trok zich met hem in haar schoot terug".
42. Maria schaamt zich een kind te krijgen zonder gehuwd te zijn. Ze vreest de straf die haar wacht, zodra haar familie op de hoogte is.
43. De canoneke evangelies spreken niet over barensweeën noch over andere details die de Koran vermeldt naar aanleiding van de geboorte van Jezus. Maar de apocriefe evangelies spreken erover.
44. De barende vrouw moet zich ergens aan vast kunnen houden.
45. Opnieuw uit zich de behoefte aan wonderen. Deze tradities worden verhaald door Ṭabārī.
46. 'Ahd heeft een technische betekenis in de arabische grammatica: het is de kennis, die elders vandaan komt dan uit de tekst.
47. De khursa is een soort pap van dadels met fenegriek: dit is de traditionele schotel voor vrouwen die pas hebben gebaard.
48. Voor de eerste twee commentatoren, zie noot 27.
Ibn 'Amir: 'Abdallah b. 'Amir was rechter en leider van de "lezers" in Damascus: hij stierf in 118/

736. Abū Bakr Sju'ba b. Ayyās, lezer in Kufa, stierf in 193/809. Uit de verschillende lezingen, die Bayḏāwī signaleert, kan men opmaken welke lezing hij zelf volgt d.w.z. via welke keten van overlevertaars hij de openbaring heeft ontvangen. Via Warsj loopt de keten naar Nāfi', leider van de lezers in Medina. Bayḏāwī leest hier "mittu" (ik ben gestorven) van māta, yamītu (sterven)- De Cairo-uitgave van de Koran van Koning Foe'ād volgt de "lezing" van Ḥafs b. Sulaymān: deze gaat terug naar 'Āsim b. Abī Naḡūd, leider van de lezers in Kufa.
49. Het probleem is dat nasyan (het vergeten) een naamwoord is, afgeleid van een werkwoord (vergeten). Deze naamwoorden hebben dikwijls de betekenis van het object van de handeling, hier "iets dat vergeten is".
50. Ḥamza b. Ḥabīb, lezer in Kufa, stierf in 156/772. Ḥafs b. Sulaymān, ook uit Kufa, stierf rond 190/805; hij was een leerling van 'Āsim (cf. noot 48).
51. Luḡa betekend woordenschat. Deze verschilt van gebied tot gebied in Arabië. Zo kunnen dialectische uitspraken de klinkers en zelfs de medeklinkers van het klassieke Arabisch beïnvloeden bijv. nafa-sa, nafata, nafakha. Hier lezen deze twee "lezers" uit Kufa (met een sterk Jemenitische bevolking) nasyan, zoals in de Cairo-uitgave. Bayḏāwī leest nisyan.
52. Klinkeraantrekking gebeurt als in een woord een klank (bijv. "i en y" in "mansiy") zo overheerst dat een voorafgaande klinker (hier "a") in "i" wordt veranderd (dus minsiy) (zie ook vers 20 ba-ḡiy, noot 33).
53. die dan als vroedvrouw (qābila) fungeert.
54. De lezing van Bayḏāwī ("die onder haar was") kan aanstoot geven. Vandaar deze andere, meer respectueuze interpretatie, "een plaats lager dan maria".
55. Voor Nāfi', Ḥamza en Ḥafs, zie noot 27 en 50. Al Kisā'ī: 'Ali b. Ḥamza al Kisā'ī, van Kufa, leerling van Ḥamza, van wie hij zich los maakt. Hij stierf in Perzië in 189/804. Rawḥ: Rawḥ b. 'Abd al Mun'im, uit Basra, stierf in 234/848.
56. nl. Jezus of Gabriël
57. In de tekst is "palmboom" (nakhla) vrouwelijk. "Onder haar" kan dus ook op "de palmboom" slaan. De betekenis is dan: hij die onder de palmboom was, riep haar aan.
58. Het werkwoord (nāda) (aanroepen) heeft gewoonlijk een constructie met het voorzetsel bi. Dit voorzetsel is afwezig in de Korantekst. Twee verklaringen zijn mogelijk. 1. Achter "riep haar aan" staat een direkt citaat: het voorzetsel is dan niet nodig 2. of het is een indirekt citaat zoals in "hij... riep haar aan, dat zij niet bedroefd moest zijn."
59. "Beekje". Het woord sariyy heeft meerdere betekenissen. Bayḏāwī geeft er twee aan, beide bevestigd door een hadieth.
60. Marfū' in de hadieth-wetenschap betekent een hadieth, die teruggaat op de profeet langs een ononderbroken keten van overlevertaars. Het tegenovergestelde is een hadieth maqtū', waarvan de keten ophoudt bij een "metgezel" of een "volgeling" van de profeet.
61. Het naamwoord sarw en het hiernee corresponderende werkwoord sarā, jasrū, heeft als grondbetekenis "mannelijke en edelmoedige aard". Vandaar dat het de betekenis van sayyid, heer, leider, kan hebben.
62. Deze uitleg moet verklaren waarom de Koran niet de gebruikelijke constructie bezigt van "schudden", gevolgd door een lijdend voorwerp (hier: de stam). De tekst gebruikt nl. een voorzetselbepaling in plaats van een lijdend voorwerp.
63. De enige klanken, die oorspronkelijk geschreven werden, waren de medeklinkers. Welnu, de medeklinkers t s q ṭ aan het begin van vers 25 kunnen als zodanig niet als een zinvolle werkwoordsvorm worden geïnterpreteerd. Men moet dus wijzigingen suggereren, die verschillende betekenissen opleveren rond de grondbetekenis "vallen"
- hij (de stam) valt, laat vallen
 - zij (de boom) valt, laat vallen
 - jij laat vallen enz.
- Eens te meer verschilt de lezing van Baiḏāwī (tasāḡat) van de Cairo-uitgave (tusāḡit).
- Voor Ḥamza en Ḥafs, zie noot 50. Voor Ya'qūb, noot 27.
64. Alst s q ṭ wordt geïnterpreteerd als een intransitief verbogen werkwoord, dan moet de 4e naamval voor ("dadels") verklaard worden. Een lijdend voorwerp is dan immers niet mogelijk als verklaring voor die naamval. Een bepaling van specificatie ("in de vorm van") is een andere reden om een woord in de 4e naamval te zetten. Wordt het werkwoord geïnterpreteerd als transitief (bij IIe of IVe afgeleide vorm), dan is "dadels" in de vierde naamval, omdat het lijdend voorwerp is (van "doen vallen").
65. Zie noot 45. Dit tafereel van de geboorte onder de palmboom is beroemd geworden in de moslim traditie en de moslim iconografie. Een soortgelijk verhaal is terug te vinden in hoofdstuk 20 van het apocriefe Pseudo-Evangelie van Matteüs waar het wordt geplaatst tijdens de vlucht naar Egypte. Het is een erg sappig verhaaltje. Maria, moe van de reis, zit met Jezus in haar armen. Ze vraagt Jozef de boom in te klimmen om wat dadels te halen. Jozef vindt dat erg vermoeiend. Dan bidt Maria tot God

- en als vanzelf buigt de palmboom zijn kruin naar Maria toe. In de Koran wordt dit wonder verplaatst naar de geboorte van Jezus. Men kan de Asj'aristische zorg van Bayḏāwī constateren om elke macht en ieder initiatief aan God toe te schrijven, die wonderen verricht, direkt toepasselijk op degenen, die ze nodig hebben.
66. **Sāḥa**: dit is een juridische term uit de rechtstaal, als iemand zijn zaak voorlegt aan het tribunaal.
67. lett. "het is geen initiatief (*bid'* laakbare nieuwigheid), waarvoor ze verantwoordelijk is".
68. Cf. het franse gezegde: "pleurer à chaudes larmes".
69. **Imma** komt vaak voor in de Koran en betekent "indien". Reeds in de klassieke literaire periode was de term verouderd. Vandaar Bayḏāwī's meer gangbare synoniem *in*, als.
70. Hier uit zich weer de diversiteit van dialecten in Arabië in de verschillende lezingen. De Najd (Tamin en Qays) stond bekend voor het veelvoudig gebruik van *hamza*'s (') Andere dialecten spraken uit *labbaytu* (in plaats van *labba'tu*). De fonetische aanwijzing van Bayḏāwī over de verwantschap tussen de *hamza* en de "zwakke letters" (meestal lange klinkers genoemd *ā, ī, ū*) is interessant.
71. **Ṣawm**: de algemene betekenis is "onthouding". De onthouding van voedsel (vasten) heeft een eigen term in het arabisch *siyam*. Het gaat hier om de onthouding van spreken, zoals uit de kontekst blijkt en zoals Bayḏāwī uitlegt.
72. Over welke "zij" gaat het? Over de familie van Maria, dus over joden. Maar volgens Bayḏāwī en de moslim traditie, slaat deze "zij" dikwijls op christenen. Of het nu over joden of christenen gaat, in geen van beide gevallen stemt Bayḏāwī's uitleg overeen met de historische feiten. Hij probeert dus Maria's zwijgen te verklaren door (ten onrechte) een beroep te doen op joodse of christelijke gebruiken.
73. Dit thema van ijdele discussies komt vaak terug in de Koran Cf. 6,25.80.83 enz. 52,12. Vandaar dat men een zeker wantrouwen koestert ten opzichte van de moslim-theologie (*kalām*), die hoofdzakelijk apologetiek is.
74. Jezus spreekt in vers 30. Louis Massignon had prachtige meditatieve gedachten n.a.v. dit "woord-vasten" van Maria, toen hij politieke gevangenen verdedigde tijdens de Algerijse oorlog. Als men alles tegen heeft (zoals in Maria's geval) en men zich niet verdedigen kan, rest slechts het zwijgen en de overgave aan God. Hier zij nog terloops vermeld dat de formule - "op hem het gebed en de vrede" - niet slechts voor de profeet Mohammed gebruikt wordt.
75. Dit is dezelfde constructie als in vers 22 (cf. noot 41).
76. Deze opmerking lijkt voor ons ongepast, maar laat het belang zien dat de moslim-cultus hecht aan rituele reinheid.
77. Bayḏāwī geeft als synoniem een deelwoord van het zelfde werkwoord met de betekenis "hem dragende". Zo wordt een andere mogelijke betekenis "ze bracht Jezus (naar haar familie)" uitgesloten.
78. Van de betekenis "leer snijden en bewerken om er een waterzak van te maken" komt de afgeleide zin "een heersende gewoonte doorbreken" en dus "iets buitengewoons, iets afschuwelijks, iets vreselijks".
Dezelfde stam geeft in de 8e vorm het werkwoord "belasteren". In de apocriefe evangelies vindt dit schandaal van Maria plaats (cf. Pseudo-Matteüs XII), als men merkt dat ze zwanger is. Jozef en Maria moeten daar de waterproef doorstaan. (zie ook Matteüs 1,18-25).
79. Deze titel "zuster van Aäron", die de Koran aan Maria geeft, heeft heel wat inkt doen vloeien bij zowel christelijke als moslim apologeten en polemisten. In feite bestaat er geen twijfel dat hier 2 Maria's met elkaar worden verward: Maryam, zuster van Aäron (cf. Exodus 15,20 e.v.; Numeri 12,2) en Moses, en Maria (Maryam) de moeder van Jezus. Deze uitleg is echter voor de moslim traditie onaanvaardbaar omdat de Koran God's eigen woorden openbaart. Alle commentatoren, vanaf Tabārī, zoeken dan ook naar diverse oplossingen, waarvan Bayḏāwī de voornaamste samenvat:
- Maria stamt af van een broer van Aäron en kan dus haar zuster genoemd worden, want de woorden "broer" en "zus" hebben in het Arabisch een bredere betekenis dan bij ons.
 - Zij stamt rechtstreeks van Aäron af en kan zo "zuster" in de brede zin van het woord genoemd worden.
 - Deze Aäron is niet de profeet, de broer van Mozes, maar een tijdgenoot van Maria. ò f hij is deugdzaam: in dat geval wordt Maria herinnerd aan haar eigen deugdzaamheid vóór haar misstap en dus aan de ernst van haar zonde, óf hij is een slecht mens, op wie Maria lijkt vanwege haar slecht gedrag.
80. Bayḏāwī wil uitleggen waarom het werkwoord "zijn" in de voltooide tijd staat (*kāna*), en niet in de tegenwoordige tijd (*yakūnu*). Hij gaat dus alle mogelijke betekenissen en functies na van dit hulpwerkwoord, die in de klassieke grammatica vermeld worden.
81. "Verblijf": dit woord komt uit de woordenschat van de soefi's (cf. BEGRIP no.80, p.8). Het verblijf (*maqāma*) is een geestelijke staat waarin men moet blijven zonder deze ooit te verlaten. Dit in tegenstelling tot de etappes, waar men slechts kort verblijft om weer verder te gaan bijv. het geestelijk ontwaken (*yaqāza*). Het gaat hier dus om een permanent verblijf, want hoe heilig de gelovige ook mag zijn, hij blijft altijd dienaar-aanbidder ('abd) van God, Het is de eerste houding van de gelo-

- vige tegenover God. Veel moslims noemen zich heden tendage nog 'Abd Allāh (dienaar van God) vóór- dat ze hun eigen naam zeggen.
82. Dit verwijst natuurlijk naar de christenen. Jezus zelf in de Koran (S. 5,116-117) ontkent dat hij zoon van God is.
83. cf. noot 3
84. "Overal waar", *ayna-mā*, is een verouderde term, waarvoor Bayḍāwī een meer gangbaar synoniem geeft **haytu**.
85. "Aalmoezen" is afgeleid van de stam Z K Y: de aalmoes zuivert het gebruik van aardse goederen en zuivert het hart (zie noot 29). De beperking "als ik geld heb" geeft goed aan hoe de figuur van Jezus in de moslim traditie, vooral de mystieke, wordt gezien: hij is de arme bij uitstek, de asceet.
86. Bayḍāwī leest met de Cairo-uitgave "vroom" (*barran*), een bijvoeglijk naamwoord. Het naamwoord "vroomheid" is *birr*. Maar dan ontstaat er een moeilijkheid omdat twee substantieven ("gebed" en "aalmoezen") worden nevensgeschikt aan een bijvoeglijk naamwoord. Bayḍāwī suggereert dus een nevenschikking aan "gezegend" (v.31), als het gaat om een bijvoeglijk naamwoord (vroom); terwijl in geval van een substantief (vroomheid) hij dit óf uitlegt als een adjectief (zie noot 87) óf dit plaatst als een vervolg van "gebed en aalmoezen".
87. Het klassieke voorbeeld is: "een man-rechtvaardigheid" (*raḡulun 'adlun*) d.w.z. een zeer rechtvaardig man. Zo wordt "*birran*" (liefde, vroomheid) gebruikt met de betekenis van "*barran*" (liefdevol, -vroom).
88. Hoogstwaarschijnlijk is deze "overdreven hoogmoed" bedoeld als polemiek tegenover de christenen, die zeggen dat Jezus zichzelf de zoon van God noemt.
89. Soort heil d.w.z. het volledige heil, de totale vrede.
90. De tegenstelling (*ta'arīd*) is een stijlfiguur uit de Arabische retoriek die een verkeerde opinie aan de kaak stelt, door het tegenovergestelde te beweren.
91. Het is tegen de bedoeling van de Koran om "het heil" te verbinden aan Jezus' dood. Ofschoon de Koran Jezus' dood op het kruis schijnt te ontkennen (4,157-158), zijn de opinies niet eensgezind hierover. De betekenis van vers 33 is dat tijdens heel zijn leven het heil (de vrede) op Jezus rustte. De volgende verzen (34 e.v.) zouden volgens sommige islamologen een latere toevoeging zijn (dus niet afkomstig uit de IIe Mekkaanse periode).
92. Dit is weer een andere stijlfiguur, die bestaat in het beweren van een waarheid, waarvan vervolgens het tegenovergestelde wordt ontkend. Zo zegt de Koran in vers 30-34 dat Jezus slechts een dienaar van God is. In v. 35-37 wordt ontkend dat hij zoon van God is.
93. Heel deze passage staat vol termen uit de grammatica en de retoriek. Zo wordt met "duidelijkheid" bedoeld dat "woord van waarheid" staat voor "woord zeer waar".
94. De drie mogelijkheden zijn:
- 'Jezus is) woord van waarheid
 - (Jezus,) woord van waarheid.
 - (Hij is Jezus en) woord van waarheid.
- In deze 3 interpretaties stelt Bayḍāwī impliciet (en andere commentatoren zoals Tabārī en Rāzī expliciet) deze uitdrukking "woord van waarheid (*qawl al haqq*)" gelijk aan een andere Korantitel van Jezus nl. "woord van God" (3, 39-45; 4,171) (*Kalimat Allāh*). "De Waarheid", vooral bij de Soefi's, valt samen met Allāh.
95. 'Āsim: 'Āsim b. Abī al Naḡūd, leider van de lezers van Kufa, stierf in 127/744.
96. Wat nu in de grammatica "versterking, accentuering" heet, werd vroeger "een versterkend naamwoord (van een werkwoord)" genoemd.
97. Dit "vrijspreken" van God of zuiveren (*tanzīh*) staat tegenover het vergelijken van God met een schepsel (*tasjbiḥ*). Het is een van de centrale thema's van de moslim-thologie, vooral bij de Mu'tazilieten. Wij zouden het noemen: het onderstrepen van God's transcendentie.
98. Hier blijkt hoe zeer de woorden "zoon" en "kind" geassocieerd worden met sexuele omgang en fysieke voortbrenging.
99. Zie noot 48.
100. 3,51 legt Jezus precies dezelfde woorden in de mond.
101. Vers 36 citeert uiteraard woorden van Jezus, maar wordt voorafgegaan en gevolgd door verzen over Jezus en de christenen. Het hoort dus bij Jezus woorden (vers 30 t/m 33), onderbroken door vers 35. Drie interpretaties zijn mogelijk:
- Jezus zegt deze woorden. In dit geval leest men 'anna (zeker...).
 - Jezus geeft de reden aan, waarom hij vervuld is van heil. Dan krijgt 'anna de betekenis van **li'anna, omdat**.
 - Vers 36 legt uit waarin de aanbeveling bestaat die Jezus heeft gekregen in vers 31: "Hij heeft me (aan)bevolen het gebed en de aalmoezen". Het gebed is dan de formule: "God is mijn Heer en uw Heer: dient - aanbidt hem". De aalmoezen vormen samen met het gebed "de rechte weg". De twee lezers van Hidjaz zijn de twee leiders van de school van Mekka (Ibn Kaṭīr en Nāfi', zie

noot 27). De twee lezers van Basra zijn de leiders van de school in die stad nl. Abū 'Āmir (noot 48) en Ya'qūb (noot 27).

102. De zin van Bayḏāwī: "hij is de derde van een drietal. De monotheïsten zeggen" is uitgevallen in sommige edities.
103. Dit is de klassieke voorstelling van de christelijke secten met hun geloofsbelijdenissen. De Nestorianen herhalen onophoudelijk, ondanks hun leer over twee "personen" in Jezus, dat er maar één Zoon is. De Jakobieten aanvaarden slechts één natuur (monophysis) in Jezus nl. de goddelijke. Jezus wordt zo een God, die tijdelijk een menselijke natuur heeft "aangedaan" als een kleed. De orthodoxe Melkieten van Calchedon onderstrepen de drie-eenheid, hier vermeld volgens de Koran-formule (4,171; 5,73). Welke christelijke secte Bayḏāwī met de monotheïsten bedoelt, is niet duidelijk. Deze past echter goed in het beeld dat de Koran schetst van de christenen, die op de "rechte weg" zijn (d.w.z. van de islam). Zie 3,110-113-115 en 5,83. Deze monotheïsten zijn volgens Bayḏāwī en de Koran "op de rechte weg" van de islam, omdat zij slechts van Jezus zeggen wat de Koran over hem zegt. Veel moslim auteurs, die over secten schrijven, herkennen in deze monotheïsten Arius en het Arianisme.
104. Dit is een mooi voorbeeld van Koran exegeese. Het woord *masjhad* kan vele betekenissen hebben.
1. het zien, het getuige zijn, (= *sjuhūd*)
 2. naam, die de tijd of de plaats aangeeft van het zien of getuigen.
 3. = *sjahāda* = geloofsgetuigenis.

Bayḏāwī gaat al deze betekenissen na en soms combineert hij meerdere tegelijk.

De woorden die met de verrijzenis samenhangen (schrik, rekenschap, vergelding) komen uit de moslim theologie. Dit geldt ook voor "het getuigen door de leden" van het lichaam.

Tijdens het oordeel kunnen de ongelovigen en de zondaars niets inbrengen. Tegen hen zullen getuigen de engelen, die hun handelingen hebben opgeschreven, de profeten, die hen gewaarschuwd hebben, hun tong, die de godslasteringen zal herhalen, die ze geuit hebben, hun leden, die zullen zeggen hoe zij als instrument voor de zonde zijn gebruikt en hun voeten, die zullen zeggen naar welke slechte plaatsen zij moesten gaan.

C. EEN HEDENDAAGSE KORAN UITLEG

Na deze klassieke uitleg door Bayḏāwī laten we een moslim uit de 20e eeuw aan het woord: Abdallah Yousuf Alī.

Het volgende commentaar komt uit zijn *The Glorious Kur'an*. Translation and Commentary by Abdallah Yousuf Alī, First ed. 1934 (3rd 1938), Saudi Arabia: Riadh. (Wegens plaatsgebrek kunnen we niet de volledige uitleg geven).

Soera 19: 16-37.

vers 21: "Een teken en een genade van ons". De zending van Jezus wordt op twee manieren aangekondigd:

1. Hij zou een teken zijn voor de mensen. Zijn wonderlijke geboorte en al even wonderlijke leven moesten (1) een goddeloze wereld terug brengen naar God en (2) zijn zending moet troost en heil (salvatio) brengen aan de boetvaardige. Dit is op de een of andere manier het geval bij alle apostelen van God en bij uitstek geldt dit voor de heilige apostel Mohammed. Waar het hier om gaat is dat de Israëlieten, tot wie Jezus werd gezonden, een verhard soort mensen was (race), voor wie de boodschap van Jezus waarlijk een evangelie van genade was.

vers 26: "Zo eet en drink en wees goedsmoeds" (Kramers), "So eat and drink an cool (thine) eye".

"Cool thine eye" is een idiomatische uitdrukking voor: "troost u zelf en wees blij". De letterlijke betekenis speelt ook mee: Ze moest haar ogen, die wellicht vol tranen waren, verkoelen met het frisse water van het stroompje en bemoedigd (getroost) worden door het feit dat een heel bijzondere baby aan haar geschonken was. Ze moest ook om zich heen zien en als iemand naderbij zou komen elke vorm van conversatie afwijzen. Vast staat wel, dat ze onder een gelofte stond en met niemand kon spreken. Ze moest elke conversatie met man of vrouw afwimpelen met een beroep op een gelofte aan God. Het vasten waarvan hier sprake is betekent niet letterlijk onthouding van eten en drinken. Ze had juist de raad gekregen dadelijk te eten en van de stroom te drinken. Het betekent zich onthouden van de normale, huiselijke maaltijden en inderdaad van elk intermenselijk contact in het algemeen.

vers 27: De verbazing van de menselijke geest kennen geen grenzen. Ze waren in ieder geval bereid het ergste over haar te geloven, omdat ze voor enige tijd uit het gezicht van haar verwanten was verdwenen. En daar komt ze nu schaamteloos paradoxaal met een baby in haar

armen. Hoe had ze het huis van Aäron, de bron en oorsprong van het priesterschap, te schande gemaakt. We mogen wel aannemen dat de scene plaats vond in de tempel te Jeruzalem of in Nazareth.

vers 28: Aäron, de broeder van Mozes, was de eerste in de lijn van Israëls priesterschap. Maria en haar nicht Elisabeth, moeder van Johannes de Doper, stamden uit een priesterlijke familie en waren daarom "zusters van Aäron", of dochters van Imran, Aäron's vader (zie Soera 3,35). Maria wordt aan haar hoge afstamming herinnerd en de uitzonderlijke hoge levensmoraal van haar vader en moeder. Hoe diep was ze gevallen en hoe had ze de naam van haar voorouders te grabbel gegoooid.

vers 31: Er zijn parallelen tussen de verhalen van Johannes en die over Jezus, zij het met varianten. Die varianten en parallelismen zijn interessant. Bijvoorbeeld, Jezus verklaart al meteen dat hij een dienaar van God is daarmee de onjuiste gedachte (false notion) ontkennd als zou hij god of de zoon van God zijn. De grootheid van Johannes wordt beschreven in de verzen 12 en 13 van Soera 19 in termen die niet worden toegepast op Jezus. Maar de verzen 14 en 15 van dezelfde soera die slaan op Johannes worden in bijna identieke termen wel toegepast op Jezus (19:32 en 33). Devotie zich uitend in gebed en liefdadigheid is een goede beschrijving van de kerk van Christus op zijn best; en mededogen, zuiverheid en toewijding in Johannes vormen een goede beschrijving van de wegen die leiden tot gebed en liefdadigheid, zoals Johannes leidt tot Jezus.

vers 33: vgl. 19,15 Dit slaat volgens Yousuf Ali op de kruisiging van Christus die in soera 4,157 wordt ontkend. Maar zo voegt hij er aan toe, waarschijnlijk met een zinspeling op de opvattingen van Ahmadiyya beweging: "Maar zij, die geloven dat Jezus nooit stierf moeten dit vers nog maar eens

lezen".

vers 34: "They vainly dispute" zij disputeren vergeefs ... Kramers vertaalt: "Waarover gij in twijfel zijt". Yousuf Ali geeft de volgende uitleg: de discussies over Jezus' natuur waren ijdel, maar hardnekkig en bloedig. De moderne christelijke kerken mogen dan deze discussies op de achtergrond hebben gedrongen. Ze zouden er beter aandoen irrationele dogmas helemaal op te geven. vers 35: "Wees en het is". Het verwekken van een zoon is een fysieke handeling, afhankelijk van de behoeften van de dierlijke natuur (driften) van mannen. God, de Hoogverhevene, is onafhankelijk van alle behoeften en het is beledigend voor Hem om zo'n daad aan hem toe te schrijven. Het is slechts een overblijfsel van heidense anthropomorfe, materialistische vormen van bijgeloof.

Oud koranschrift.

vers 36: "Dit is een rechtgebaand pad" Dit in tegenstelling tot de kromme, verdraaide, ingewikkelde vormen van bijgeloof van hen die hun toevlucht nemen tot allerlei metafysische haarkloverijen om "Een in drie" en "Drie in een" te bewijzen. In de koran treft men geen verdraaiingen van de waarheid aan (soera 18,1) Christus' leer was eenvoudig evenals zijn leven, maar christenen hebben die leer verdraaid en ingewikkeld gemaakt.

5. MARIA'S UITVERKIEZING.

A. RĀZĪ'S COMMENTAAR OP DE AANKONDIGING AAN MARIA (koran 3,42-43).

DERDE VERHAAL (1).

3.42 En (herinner), toen de engelen

zeiden: O Maria, God heeft u uitverkoren en gereinigd en Hij heeft u uitverkoren boven de vrouwen van de werelden.

1. Dit vers begint op dezelfde wijze als vers 35 "toen" ... Evenals daar moet ook hier "herinner" worden aangevuld.

2. Met "engelen" wordt hier alleen Gabriël bedoeld, evenals in 16,2: "Hij doet de engelen neerdalen met zijn geest krachtens Zijn Bevel". Ofschoon deze interpretatie niet aansluit bij de letterlijke betekenis (engelen), is hij toch te volgen want Soera 19 laat duidelijk zien dat Gabriël zich met Maria onderhoudt: "En Wij zonden haar Onze geest, die zich aan haar voordeed als een knappe man" (19,17).
3. Maria hoort niet in de rang van de profeten. God heeft immers gezegd: "Wij hebben vóór u (Mohammed) slechts mannen gestuurd, afkomstig uit steden, aan wie Wij Onze openbaring zonden" (12,109). Nu volgen 3 verklaringen waarom aan Maria, die noch man noch profeet was, toch een engel werd gezonden.
 - Als dit zo is, dan moeten we het zenden van Gabriël beschouwen als een gunst, aan Maria geschonken. Zo denken diegenen erover, die zeggen dat heiligen gunsten kunnen ontvangen.
 - Volgens mij (Rāzī) en al Ka'bī, de mu'taziliet, werd Gabriël 1 gestuurd om Jezus te eren.
 - De meeste mu'tazilieten zeggen dat het een wonder was om Zacharias te bemoedigen (cf. 3,38-41). Sommigen gaan zelfs zo ver dat ze zeggen dat dit wonder is gebeurd als door een blazen in de ziel van Maria, bij wijze van inspiratie en projectie in het hart, zoals bij de moeder van Mozes: "Wij openbaarden aan de moeder van Mozes" (28,7).
4. In dit vers gaat het allereerst om de uitverkiezing van Maria, vervolgens om haar reiniging en tenslotte om haar uitverkiezing boven alle vrouwen van de werelden (2). De eerste uitverkiezing is niet van dezelfde orde als de tweede. Er kan immers geen sprake zijn van een herhaling. De "eerste uitverkiezing" slaat dan ook op alle deugden, die God haar heeft geschonken vanaf haar prille jeugd. De "tweede uitverkiezing" gaat over wat met haar gebeurde op het einde van haar leven.

a. De eerste uitverkiezing

De eerste uitverkiezing houdt het volgende in:

- God aanvaardt haar toewijding (3)

ondanks het feit dat ze een vrouw was en dat zoiets nog nooit een vrouw was overkomen.

- volgens Hasan hoefde haar moeder haar na de geboorte niet te voeden, zelfs geen moment, want ze vertrouwde Maria toe aan Zacharias en haar voedsel kwam direkt uit het paradijs.
- God schonk haar het voorrecht dat ze zich volledig aan Zijn aanbidding (-dienst) kon wijden. Daarom begunstigde Hij haar met alle mogelijke vormen van goedheid, rechtgeaardheid en onzondigheid.
- God zelf en Hij alleen stelde zich tot taak in haar levensonderhoud te voorzien: haar voedsel kwam van God, zoals Hij zelf bevestigt: "O Maria, (vroeg Zacharias,) waar heb je dit vandaan?" "Het komt van God", zei ze (3,37).
- God liet engelen tot haar spreken, wat geen enkele andere vrouw heeft meegemaakt.

Zo moet men deze eerste uitverkiezing verstaan.

b. De reiniging

Bij deze reiniging (*taḥhīr*) moeten wij aan het volgende denken:

- God heeft haar gezuiverd van elke vorm van ongeloof en ongehoorzaamheid. Iets dergelijks wordt gezegd van de vrouwen van de profeet: "God wil u volledig reinigen" (33,33) (4).
- God heeft haar gereinigd van elke (sexueel) contact met mannen
- God heeft haar gereinigd van elke menstruatie. Inderdaad, men zegt dat Maria niet ongesteld werd.
- God heeft haar gereinigd door haar van alle afkeuringswaardige handelingen en slechte gewoontes af te houden.
- God heeft haar gereinigd van laster, beschuldiging en leugens, die de joden tot haar richtten.

c. De tweede uitverkiezing

Hieronder verstaat men dat God haar Jezus schonk zonder (bemiddeling van) een vader en dat Hij Jezus liet praten direkt na zijn geboorte. Zo kon hij getuigen dat zijn moeder onschuldig was. Tenslotte bestaat deze uitverkiezing nog

hierin, dat zij en haar zoon een "teken" (*āja*) zijn voor de werelden.

Zo moet men deze drie termen (5) verstaan.

- Men schrijft de volgende woorden toe aan Mohammed: "onder de vrouwen der werelden kun je volstaan met de volgende 4 vrouwen: Maria, Asiya, de vrouw van Farao, Khadiedzja en Fatima" (6). Deze hadieth bewijst dat deze 4 vrouwen te verkiezen zijn boven alle anderen. Dit vers (3,42) bewijst dat Maria te verkiezen is boven alle vrouwen. Er zijn er die zeggen dat dit vers betekent dat Maria uitverkoren is boven alle vrouwen van de werelden van haar tijd. Dit gaat echter in tegen de letterlijke zin van de tekst.

3,43 (vervolgens zei Gabriël): "O Maria, wees in gebed voor uw Heer. Werp u neer en buig met de mannen die buigen".

We hebben reeds eerder de betekenis van het woord "gebed" (*qunūt*) uitgelegd, n.a.v. de Soera "de Koe" (soera 2,238): "voldoet (aan de dienst) tegenover God, al biddende". Kort samengevat kunnen we zeggen dat God eerst heeft duidelijk gemaakt hoe Hij haar heeft overstelpt met allerlei gaven en giften, daarna verplichtte Hij haar aan zich door gehoorzame daden om Hem te bedanken voor deze verheven genade gaven.

We kunnen ons bij dit vers het volgende afvragen:

vraag 1: waarom wordt het "zich neerwerpen" (*sugūd*) in dit vers vermeld vóór het "buigen" (*rukū'*) (7)? Meerdere antwoorden zijn mogelijk.

- Het woord "en" (in "werp u neer en buig") geeft louter een verband aan, zonder hiërarchische schikking.
- Men kan ook zeggen dat de gelovige dienaar zo dicht mogelijk bij God wil zijn: dit verwezenlijkt hij door constant teneer geworpen te zijn. Mohammed heeft gezegd. "De gelovige dienaar is nooit dichter bij Zijn Heer dan wanneer hij zich neerwerpt". Dit zich neerwerpen hoort dus bij een hoge graad van deugdzaamheid. Het is dan ook niet vreemd dat dit vermeld wordt vóór andere handelingen van gehoorzaamheid. Daarna zegt God: "Buig

met de mannen die buigen". Dit betreft het gebod om het (liturgische) gebed (*ṣalāt*) te verrichten. Het is alsof God gebiedt om bijna altijd voortdurend neergeworpen te zijn, maar ook om op de vastgestelde tijden het gebed te verrichten.

- Ibn Al Anbārī zegt dat "wees in gebed" betekent dat Maria God moet aanbidden in het algemeen. Daarna zegt God immers: "werp u neer en buig" d.w.z. werp u neer op het juiste ogenblik (volgens de regels van het gebed) en buig op het juiste ogenblik. Het wil niet zeggen dat men deze 2 houdingen tegelijkertijd kan doen. Wat de tekst wel zegt is dat Maria zich neer moet werpen vóór het buigen: God is beter op de hoogte (8).

- Anderen zeggen dat het gebod "neerwerpen" genoemd wordt zoals elders: "Prijs Hem aan het eind van de neerwerpen" (50,40) Zo staat ook in de hadieth: "Als een van u een moskee binnengaat, laat hem zich dan twee maal neerwerpen". Het woord "moskee" (*masǧid*) komt van het werkwoord "zich neerwerpen" (*saǧada*): Men zegt hiermee dat de moskee de plaats van het gebed, van het zich neerwerpen is. Bovendien is de neerwerpen het verhevenste gedeelte van het gebed. Welnu, iets noemen naar het verhevenste gedeelte is een van de bekendste vormen van metafoor.

Als dit zo is, dan kunnen we zeggen dat de woorden aan het begin van het vers "O, Maria, wees in gebed" betekenen "voldoe aan de plicht van de cultus".

"Buig met de mannen die buigen" kan op tweeërlei wijzen verstaan worden:

- het kan hier het gebod betreffen om het (liturgische) gebed te verrichten, samen met de gemeenschap. In dit geval betekent "werp u neer" het gebod om te bidden, wanneer zij alleen is. "Buig met de mannen, die buigen" slaat dan op het gebod om samen met de gemeenschap te bidden.
- Onder "buiging" moet men gewoon "nederigheid" verstaan. Dan betekent "werp u neer" het expliciete gebod om te bidden en "buig u..." het gebod om nederig en bescheiden te zijn.

- Een laatste mogelijkheid is dat de neerwerpen in de godsdienst (van de joden) voorafgaat aan het bui-

gen.

vraag 2: Wat betekent: "buig met de mannen, die buigen"?

Het antwoord is: "Doe zoals zij doen", d.w.z. bid samen met de gemeenschap: Maria ontving dus het gebod om in de Tempel te bidden, met degenen, die er aanwezig waren, zelfs al mengde ze zich niet onder hen.

vraag 3: Waarom heeft God niet gezegd: "Buig met de vrouwen die

buigen"? Het antwoord is dat het nabootsen van mannen, zelfs al zondert men zich van hen af, deugdzaamer is dan het nabootsen van vrouwen. De commentatoren zeggen: Toen de engelen deze woorden tot Maria richtten, was ze zo intens aan het bidden dat haar voeten opgezet waren en dat er bloed en etter uitkwam. (9).

Uit: "Het grote commentaar", van de Imaam Fakhr al-Rāzī deel 8, blz. 45--47.

(uit het Arabisch vertaald door M. Borrmans).

NOTEN

1. Rāzī, een bekend theoloog en exegeet, sterf in 1209. Hij noemt dit het derde verhaal, omdat het komt na het verhaal over Anna, moeder van Maria, en na datgene wat Zacharias overkwam (3,38-41). Dit verhaal, zoals Rāzī het noemt, gaat over de beschrijving van Maria's reinheid. Het gaat over de rituele reinheid (*tahāra*), die het mogelijk maakt aan het liturgische gebed deel te nemen, en niet over de morele zuiverheid ('*iffa*).
2. Kramers vertaalt '*ālamīn* door wereldwezens: de letterlijke tekst zegt echter "werelden", zoals ook de openingssoera (al *Fātiha*) over God spreekt als "de Heer der werelden".
3. In zijn commentaar op 3,35 "Ik heb aan u gewijd", herinnert Rāzī eraan hoe zeer het gebruikelijk was, zowel bij joden als bij christenen, om een jongen af te zonderen en in zijn geheel toe te wijden (*taḥ-rīr*) aan de dienst van de Tempel of de Kerk (cf. de toewijding van Samuel door zijn moeder (1 Samuel 1,11)).
4. Deze verwijzing kan vreemd lijken. Het meervoud "u" in "god wil u reinigen" is nl. mannelijk, maar het sluit alle leden van de familie van de profeet in, vrouwen en mannen. Het woord "zuiveren" kan hier zowel in liturgische als in morele zin worden verstaan.
5. d.w.z. eerste uitverkiezing, reiniging, tweede uitverkiezing.
6. resp. eerste vrouw en dochter van Mohammed.
7. In het liturgische moslimgebed (*ṣalāt*) komt de buiging (*rukū'*) vóór de neerwerping (*sujūd*), tijdens het geheel van bewegingen, dat een liturgische eenheid vormt (*rak'a*).
8. Deze formule wordt gebruikt als de exegeet ten einde raad is.
9. Door heel dit commentaar heen lopen twee voorstellingen van maria: in de ene wordt zij afgeschilderd als een trouwe gelovige die scrupuleus alle voorgeschreven handelingen en bewegingen van het gebed verricht, zelfs zodanig dat haar voeten eronder lijden. In de andere wordt ze geschetst als een heilige vrouw, die de hoogste graad van geestelijk leven heeft bereikt.

B. MAUDUDI.

Na het commentaar door Rāzī laten we nu Maududi aan het woord (Hij stierf in 1979).

Deze Pakistaans hervormer schrijft o.a. het volgende commentaar op soera 3: vers 33-63 in zijn *The Meaning of the Quran II*, 232 pp.

Het hoofddoel van deze uiteenzetting is de christenen de dwaling van hun geloof te doen realiseren, wanneer ze Jezus aanvaardden als de zoon van God en hem tot een object van hun erediensdienst maken. De bijzondere geboorte van Johannes wordt in de Koran vermeld als een inleiding op de daarop volgende argumentatie tegen hun (dat van de

christenen) verkeerde geloof. De wonderbare geboorte van Jezus geeft niet meer recht om aanspraak te maken op goddelijkheid (divinity) dan de bijzondere geboorte van Johannes, die in dezelfde familie op een verschillende en ongebruikelijke manier plaatsvond, aanspraak kan doen maken op goddelijkheid.

Aangezien Maria een meisje was, door haar moeder gewijd voor de tempeldienst op de weg van god, was de vraag betreffende haar protectie vanwege haar sexe voor de tempelwachters een probleem geworden. Ze wierpen daarom het lot om dit delicate probleem op te lossen (zie vers 44).

Dat wil zeggen : (vers 47): Ook al

heeft geen man je aangeraakt, toch zul je het leven schenken aan een zoon. Men lette er op, dat hetzelfde woord "kazālika (47) (zo zal het zijn) werd gebruikt als antwoord op het gebed van Zacharias. De betekenis is hier dus gelijk. Bovendien, de hele context bevestigt het verhaal dat aan Maria de blijde tijding aangaande de geboorte van een zoon, zonder dat er sprake is van sexuele omgang, wordt gegeven; en de geboorte van Christus vond inderdaad op die ongebruikelijke wijze plaats. Als ze een zoon zou krijgen op normale bekende wijze en als de gebeurtenis van Jezus' geboorte op een natuurlijke wijze zou plaats hebben gevonden, dan zou de hele uiteenzetting van vers 33 tot vers 63 zinloos zijn geweest. Niet alleen dat, maar alle andere verwijzingen in de koran naar de ongebruikelijke geboorte van Jezus zouden hun betekenis en bedoeling hebben verloren. De christenen hadden Jezus tot zoon van God gemaakt en derhalve aanbedding waardig vanwege het simpele feit van zijn ongebruikelijke geboorte zonder vader - en de joden hadden Maria ervan beschuldigd, dat ze getuige waren dat ze het leven had geschonken aan een kind, hoewel ze niet gehuwd was.

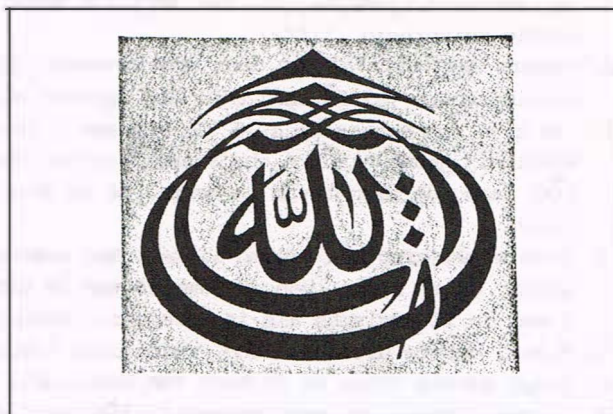
Als het anders was geweest, dan had aan (genoemde) beide groepen eenvoudig kunnen worden verteld dat het meisje met een nader te noemen man was gehuwd en dat Jezus van zijn zaad was. In dat geval zou men de reden niet hebben kunnen inzien waarom zo'n lange inleiding en zo'n serie argumenten nodig zou zijn geweest om alle twijfel betreffende zijn wonderbare geboorte weg te nemen.

Dan had Jezus de zoon kunnen heten van een bepaalde man, in plaats van "de zoon van Maria". De positie van die lieden, die enerzijds beleiden dat de Koran het woord van God is en anderzijds trachten te bewijzen dat Jezus was geboren als gevolg van de natuurlijke omgang van man en vrouw, is in feite dat ze proberen aan te tonen dat God niet in staat is zichzelf net zo duidelijk uit te drukken als deze lieden ("Moge God ons beschermen voor godslastering").

Vertaald uit het urdu door J. Slomp.

De polemiek in die laatste woorden van de Pakistaanse geleerde Maududi (1903-1979) is ongetwijfeld gericht tegen zijn tijdgenoot Ghalan Ahmad Parwez

(geb. 1903) in Lahore. Beide schrijvers, Maududi en Parwez, bestreden elkaars opvattingen. Over de maagdelijke geboorte van Jezus schreef Parwez het volgende: "Nergens wordt in de Koran duidelijk gesteld dat de geboorte van Jezus plaatsvond zonder tussenkomst van een vader en al evenmin dat hij de zoon was van Jozef. Ook van andere koranische profeten wordt de vader niet genoemd. Van Mozes worden noch de naam van de vader, noch die van zijn moeder vermeld. Toen Maria de aankondiging van een geboorte van een zoon ontving, leidde zij het leven van een non in de tempel. Het is ondenkbaar voor een non om een gezin te hebben (zie Soera 19:28), waar het ongebruikelijke schouwspel van een non met een baby in de armen aanleiding wordt voor de beschuldiging van onkuisheid aan het adres van Maria.

Om die reden werpt Maria tegen: Mijnheer, hoe zal ik een zoon hebben, als geen man me heeft aangeraakt. (Soera 3,47).

Daarop krijgt ze ten antwoord: God schiept wat hij wil. Let wel, ze krijgt hetzelfde antwoord als werd gegeven met het oog op de geboorte van Johannes (Soera 3,40) en de bedoeling is eenvoudigweg: "zoals alles dat onder God's wil wordt geschapen..."

En na verloop van tijd zal Maria zwanger worden. De Koran vindt het niet nodig hiervan een beschrijving te geven. Iedereen weet immers hoe zwangerschap ontstaat. "Kadhālika" (v.47) staat er in het arabisch (zo zal het zijn), dat wil zeggen: op een wijze die iedereen bekend is"

Toch blijft de maagdelijke geboorte een controversieel punt. De bekende Indiase staatsman en geleerde Kalam Azad, een tijdgenoot van Nehru, toont in zijn korancommentaar aan, dat de koran de maagdelijke geboorte nergens

bestrijdt. Natuurlijk, zo vervolgt hij, het is mogelijk het tegenovergestelde te beweren door verzen uit hun verband te rukken, zoals Sri Sayyid Ahmad Khan (1817-1898) en anderen deden, maar als men rekening houdt met de context moet men zonder aarzeling erkennen, dat de koran het dogma van de maagdelijke geboorte aanvaardt. Sri Sayyid Ahmad Khan had geschreven naar aanleiding van soera 21:91 ("En haar, die haar eerbaarheid bewaarde, waarop wij in haar bliezen van Onze geest en

haar en haar zoon tot een teken maakten voor de wereldwezens".) vertaling J.H. Kramers.

Over de zin: "die haar eerbaarheid (kuisheid) bewaarde" stelt Ahmad Khan vast dat dit niet betekent, dat ze geen omgang met een man had, maar dat ze alleen omgang had met haar echtgenoot.

Zie voor de bovenstaande discussie: J.M.S. Baljon, *Modern Muslim Koran Interpretation* (1880-1960), Leiden, Brill, 1961, pp. 69-71.

6. BOEKBESPREKING.

A. Wessels, De koran verstaan, Kok, Kampen, 1986, 196 blz. prijs f 24,50

Zoals de Thora door de joden gereciteerd wordt op de Sabbath viering, zo is de koran oorspronkelijk als "opzegging" (qur'aan) bedoeld. En evenals de bijbel geen objectief geschiedenisboek wil zijn, zo is ook het "glorieuze" boek van de moslims ter stichting en lering. (hoofdstuk 1).

Als moslims de koran citeren, doen ze dat door de naam van de soera (hoofdstuk) te geven: deze namen voor elke soera worden uitgelegd in hoofdstuk 2. Hoe de openbaring neerdaalde op Mohammed en welke betekenissen het woord *aaja* (teken, wonder) heeft komt ter sprake in hoofdstuk 3.

Bij God's eigenschappen springt vooral zijn éénheid in het oog (hoofdstuk 4). Welke leer heeft de koran over de laatste dingen: laatste oordeel, hemel, hel? (hoofdstuk 5). Is de koran fatalistisch? Hoofdstuk 6 laat zien dat zowel voorbeschikking door God als de verantwoordelijkheid van de mens naast elkaar vermeld worden in de koran.

Een van de geloofspunten is het geloof in de profeten, onder wie Abraham een belangrijke plaats inneemt. (hoofdstuk 7).

Het Nederlandse scheldwoord "kaffer" hangt waarschijnlijk samen met het arabisch woord "*kufur*" (ongeloof). Wat is geloof en ongeloof volgens de koran een welke verhouding bestaat er tussen geloof en goede werken? (hoofdstuk 8). Ziet het jodendom de mens als een partner van God in de verwezenlijking van de schepping, de koran beschrijft de mens als een *khaliefa*, een plaatsvervanger; ondanks zijn "nederige afkomst" wordt "de zoon van Adam"

door God verheven boven de engelen (hoofdstuk 9).

De laatste 3 hoofdstukken behandelen de meest delicate en controversiële onderwerpen. Zo spreekt hoofdstuk 10 over de koran als wetboek. Nu staan in de koran alle islamitische wetten niet als zodanig opgetekend. De koran is slechts één van de bronnen voor deze wetgeving (*sjarie'a*), zij het ook een belangrijke.

Wat sommigen in het gedrag van moslims bestempelen als sociale controle, is voor veel moslims zelf de uitvoering van een religieus gebod nl. "het goede te bevelen en het kwade te verbieden". Dit hoofdstuk legt ook uit waarom woeker verboden is, hoe belangrijk aalmoezen zijn, wat de positie is van de vrouw en de man-vrouw verhouding. Een ander netelig onderwerp is de relaties tot joden en christenen - (hoofdstuk 11). Over "waarom christenen de koran zouden moeten lezen" en "of Jezus nu wel of niet is gestorven volgens de koran" gaat hoofdstuk 12. Dit alles is slechts een greep uit de rijkdom aan materie.

Zelfstudie ontbreekt niet want elk hoofdstuk eindigt met een opdracht. Enkele praktische bijlagen (zaken- en namenregister, data bij Mohammed's leven, literatuurlijst) maken het geheel nog bruikbaar.

Het is jammer dat de auteur waarschijnlijk vanwege het beperkte kadergeen aandacht heeft kunnen schenken aan de historische ontwikkeling binnen de koran zelf. Met een kleine aanvulling in hoofdstuk 2 over de historische volgorde van de soera's zou de lezer dan zelf hebben kunnen bepalen

hoe een thema evolueert door de soera's heen.

Het zij nog vermeld dat de moslims de koran nooit lezen buiten de traditie om d.w.z. dat ze veelvuldig gebruik maken van hadieths en koranuitleg zoals bijv. door Baiḍāwī en Rāzī.

Op blz. 184 wordt voor de franstaligen de vertaling van Kazimirski aangeraaden. De franse vertaling van R. Blachère, vermeld in de literatuurlijst, is wetenschappelijk beter dan

de verouderde uitgave van Kazimirski. De moslims zelf in Frankrijk prefereren de vertaling van Denise Masson, Le Coran (Gallimard).

De laatste kritische opmerkingen doen echter niets af aan de waarde van dit praktische, elegante en in een leemte voorziende boek. Als we de koran beter verstaan, verstaan we als vanzelf ook onze moslim landgenoten beter.

P. Reesink.

7. REDACTIE "BEGRIIP"

Oprichter

Pater P. Backx

Effenseweg 1
4838 BA BREDA
Tel: 076 - 132825

Pastor

R.K. Kerk

Pater J.Th. Rijk

Luybenstraat 17
5211 BR 's-HERTOGENBOSCH
Tel: 073 - 145159

Bisschoppelijk Gedelegeerde voor Stg. Cura Migratorum; R.K. Vreemdelingen Pastoraat.

Pater Dr. P. Reesink

Luybenstraat 17
5211 BR 's-HERTOGENBOSCH
Tel: 073 - 145159

Relatieopbouw moslims-christenen, in dienst van Stg. Cura Migratorum.
Eindredacteur.

Mr. A.H.M. van Buuren

Kruitberg 128
1104 BG AMSTERDAM
Tel: 020 - 990828

Jurist met speciale aandacht voor recht en theologie van de Islam.

Gereformeerde Kerken

Drs. J. Slomp

Dienstencentrum
Postbus 203
3830 AE LEUSDEN
Tel: 033 - 943244

Predikant in algemene dienst van de Gereformeerde Kerken in Nederland om voorlichting te geven over de ontmoeting met moslims in onze samenleving.

Dr. M. van den Boom

v.d. Veerelaan 6
1181 RB AMSTELVEEN
Tel:

Docent godsdienstwetenschap en oecumenica aan de opleidingen voor Godsdienstonderwijs (NLO) en Theologie (M.O.- A en B) van de Vrije Leer- gangen te Diemen.

Nederlands Hervormde Kerk

Drs. Mw. G. Speelman

"Kerk en Wereld"
Postbus 19
3970 AA DRIEBERGEN
Tel: 03438 - 12241

Functionaris voor de relaties Christenen/Moslims, vanuit de Nederlands Hervormde Kerk.

Buitenland

Mw. C. Dijkstra - Stutvoet

Cairo, Egypte

Buitenlandse Correspondente

Administratie

M. van Beek vd Eerden

Luybenstraat 17
5211 BR 's-HERTOGENBOSCH
Tel: 073 - 145159

Abonnementen, administratie en verzending

Illustraties

Fr. Kalb

Tekenaar.
